

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 21. decembra 1881.

O b s e g: Občni zbor kranjske kmetijske družbe dne 23. novembra 1881. — Amerika našim poljskim pridelkom sila nevarna. (Dalje.) — Zemljiščni davek za leto 1882. — Nenavadno mlečne krave. — Nekoliko besed o potni torbi gosp. prof. Erjavca v letopisih „slov. Matice“. (Konec.) — Slovansko slovstvo. — O novi vojaški postavi. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Občni zbor kranjske kmetijske družbe
dne 23. novembra 1881.**

Zborovanje je vodil družbeni predsednik gospod Karol bar. Wurzbach, navzoč je bil častni ud družbe, prečastiti gospod deželni predsednik A. Winkler kot zastopnik vlade, ravno tako gospod deželni glavar grof Thurn; udov je bilo prišlo 45.

Družbe načelnik gosp. baron Wurzbach prične zborovanje s tem-le ogovorom:

„Pozdravlja Vas, prečastita gospoda, izrekam najprej zahvalo gospodu deželnemu predsedniku in gosp. deželnemu glavarju za prijaznost, da sta naš zbor počastila s svojo navzočnostjo.“

Potem poprime besedo gospod deželni glavar grof Thurn in povdarja, da morata kmetijska družba in deželni odbor med sabo biti zmiraj v prijateljski zvezi, ker le tako se dá na noge pomagati deželi, ki, kar se kmetijstva tiče, ni ravno v dobrem stanu; izreka pa tudi nado, da bo deželna vlada v tem družbo krepko podpirala.

Za njim se oglasi deželni predsednik gosp. Andr. Winkler in zahvalovaje se za pozdrav pravi: „Slavno ministerstvo poljedelstva se za kmetijstvo posebno briga, ker Avstrija je v prvi vrsti kmetovalska država. Tudi kmetijstvo na Kranjskem ima vlada vedno pred očmi, zmiraj je krepko podpirala namene kmetijske družbe z izdatnimi podporami; toraj naj si bo družba svesta, da jo bo tudi nadalje v tem zadovoljno podpirala.“

Te besede je zbor čul z velikim veseljem. Na to naznani predsednik baron Wurzbach imena v tem letu umrlih odličnih udov. Ti so: Grof Andrej Hohenwart (oče našega poslanca), gosp. Edvard Schaffer, grajščak v Trebnjem, gosp. Jan. Engelthaler, posestnik, gosp. Anton Homač, posestnik v Gradacu; vsi bodijo udom priporočeni v spomin.

Zastopniki unanjih kmetijskih družeb so bili: Dr. Jan. Bleiweis vitez Trsteniški za družbe v Inomostu, Gradcu, Solnogradu, Celovcu, Opavi, Lvovu in Zagrebu; žalibog, zavoljo bolezní ni mogel sam navzoč biti in ga je nadomestoval gosp. Brus. Pooblaščenec družeb: dunajske, linške, brnske, tržaške, roveredske in rovinjske je bil predsednik s. m.

Zdaj naznani gosp. družbeni predsednik, da je o poroki cesarjevičevi 10. maja t. l. centralni odbor svojo radostno udanost skazal po posebni adresi, ter vzklikne: „Naj Bog blagoslovi presvitlega cesarjeviča Rudolfa in njegovo presvitlo soprogo princesinjo Štefanijo!“ Ves zbor zakliče navdušen „živila“!

Predsednik nadaljuje: „Dne 20. januarija prihodnjega leta je stoletnica rajncega nadvojvode Ivana, štajarska kmetijska družba je sklenila obhajati ga slovesno. Leta 1815. je naša družba izvolila si ga s splošno navdušenostjo za najvišega pokrovitelja, on je to pokroviteljstvo blage volje sprejel, ostal družbi pokrovitelj do svoje smrti in večkrat počastil občne zборе njene s svojo navzočnostjo. Kako blagonosno je deloval nadvojvoda za avstrijske dežele in posebno za Kranjsko, je obče znano; v Gradcu postavljeni mu spomin je stalna priča hvale, katero smo mu dolžni. Centralni odbor si bo prizadeval, da se tudi naša družba spodobno vdeleži svečanosti, ki se bo napravila v spomin temu vzvišenemu in obče ljubljenu prijatelju ljudskemu.“

(Dalje prihodnjič.)

Amerika našim poljskim pridelkom sila nevarna.

(Dalje.)

3. Vožnina.

V severo-amerikanskih združenih državah se vlada večidel ni vtikala v to, kdo in kako izdeluje železnice in kanale, zato se pa tudi ni brigala za vožnino. Dotične družbe so vožnino poljubno visoko stavile, se ve da do naravne meje, katero stavi cena blaga in konkurenca. Kedar so čutila taka prometska društva, da je kmetovalec ali trgovec prisiljen, svoje blago nemudoma prepeljati dati in nima zato druge poti, zahtevale so najviše vožnine, na pr. se je plačalo s Chicage v Novi Jork od centa pšenice vožnine pet centov pšenice; kjer ste pa dve železnici vstric, ali kanal vstric železnice, ali kedar je hotelo bogateje društvo bližnje, manj premožne zadušiti, stavilo je vožnino skoraj na nič, se ve da z nado se pozneje zato odškodovati.

Te razmere bile so poljedelstvu sila škodljive, in strašila je ta nevarnost tudi naseljence, ker jim pri teh okoliščinah najbogateja letina ni nič vrgla, temveč bogatila so samo železniška ali brodarska društva.

Naslednje številke kažejo, po koliko se je pridelovalo poglavitnih pridelkov ameriškanskih: pšenice in turšice milijonov meterskih centov:

leta	pšenice	turšice
1850	27	150
1860	47	213
1867	41	221
1868	57	196
1869	61	231
1870	71	221
1871	64	279
1872	63	252
1875	84	216
1878	99	342
1879	114	353
1880	131	392

Po koliko met. centov in po koliko vrednosti se je pridelovalo na prostoru enega orala?

leta	pšenice	met. centov	vrednosti gold. v zlatu	turšice	vrednosti gold. v zlatu
1869	po	4.25	36.30	8.52	50.50
1870	po	4.28	36.81	10.40	44.30
1871	po	4.77	41.42	16.55	39.58
1872	po	4.60	42.30	11.13	34.83
1873	po	4.93	41.50	8.63	32.45
1874	po	4.78	33.18	7.51	38.13
1875	po	4.27	31.79	10.66	35.22
1876	po	4.04	30.90	9.46	27.58
1877	po	5.40	42.90	9.65	27.13
1878	po	5.09	28.83	9.75	24.33
1879	po	5.35	43.38	10.57	31.05

Številke te kažejo, da se je skoraj vsa leta po enako met. centov na oralo pridelovalo, da je pa cena pridelkom stanovito padala, tako da so se pridelki sami po sebi odpravili na evropski trg.

Izvažalo se je pšenice in turšice z združenih držav po toliko-le:

leta	pšenice		turšice	
	tisuč met. centov	tisuč met. centov	tisuč met. centov	tisuč met. centov
1850	217	1.681		
1860	1.135	845		
1867	1.692	3.799		
1868	4.408	2.843		
1869	4.892	1.798		
1870	10.107	329		
1871	9.505	2.508		
1872	7.376	8.795		
1873	8.356	9.828		
1874	19.625	8.781		
1875	14.569	7.359		
1876	15.420	13.621		
1877	11.144	18.070		
1878	20.122	21.793		
1879	33.914	22.005		
1880	41.780	24.990		
1881	40.880	23.700		

Od leta 1850. se je tedaj izvažanje pšenice pomnožilo za 41,433.000 met. centov, izvažanje turšice pa se je v ravno tej dobi povikšalo za 23,319.000 met. cent.

V naši avstro-ogerski državi se je pšenice izvažalo:

leta	metr. centov
1868	5,852.000
1869	3,685.000
1870	1,971.000
1871	2,800.000
1872	573.000
1873	385.000
1874	688.000
1875	1,005.000
1876	1,199.000
1877	3,726.000

leta 1878	3,623.000	metr. centov
1879	3,804.000	" "
1880	2,941.000	" "

Številke te jasno kažejo, kako uže zdaj naša trgovina z žitom omahuje, kako silno pa raste ameriškanska. O družih pridelkih ogledamo si razmere prihodnjič.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

(Dalje.)

Gospod predsednik baron Wurzbach nadaljuje: „Nj. veličanstvo cesar je našemu velezaslužnemu udu in dolgoletnemu tajniku gospodu dr. Jan. Bleiweisu vitezu Trsteniškemu podelil železne krone red. Vsa Kranjska se je veselila tega cesarskega priznanja zasluge našega visokospoštovanega rojaka. Vsakemu izmed nas je znano, koliko je po svojih „Novicah“ in po kmetijskih svojih knjigah storil za kranjskega kmeta, ki ni imel in nima še drugih virov poduka. Prav tako znane so njegove zasluge kot tajnika naše družbe in ravnatelja podkavske šole in živinozdravilstva, katero zadnje težavno delo je opravljal več let čisto brez vse plače. Da je tudi prebivalstvo dežele kranjske zasluge njegove po vsem pripoznalo, pokazalo je častitanje, pokazali so diplomi, katere so mu prinesli o njegovi sedemdesetletnici iz vseh krajev. O tej priliki toraj izjavim, da vso našo družbo je srčno razveselilo to, da je Nj. veličanstvo naš presvitli cesar blagovolil našemu blagorodnemu dr. Bleiweisu nakloniti tako veliko čast. Naj bi mu Bog povrnil zopet zdravje — nam in vsi deželi na veliko veselje.“ (Splošna pohvala in izraz sočutja.)

Gosp. predsednik govori dalje: „Letina je bila na Kranjskem letos le srednja. Statistiko o nji je centralni odbor dal sestaviti svojemu udu gospodu L. Robiču strogo na resnični podlagi, spis se bo kmalu poslal slavnemu ministerstvu kmetijstva. Vravnavna zemljišnega davka je do zdaj pokazala ugoden vspeh za kranjsko z davki preobloženo deželo; zato sl. vladi ne moremo biti dosti hvaležni. Zdaj čakajo preiskane pritožbe rešenja. Le pri tistih zemljišnih kosih, ki so se vdrugič premerili, se v primeri s starim stalnim katastrom kaže več razlik. Obžalovati pa je to, da se je — drugače tako potrebno — vredenje zemljišnih knjig začelo prej, nego so bile rešene pritožbe (reklamacije) o napačni meri in razdelitvi posameznih kosov.“

„Gospod minister poljedelstva, grof Falkenhayn, je v gosposke zbornice seji dne 17. novembra t. l. izrekel, „da je po raznih znamenjih brezdvomno, da je kmetijski stan v naši državi postal slabši, nego je bil in da kmetovalca čakajo še bujši časi, ako ne bo kmalu izdatne pomoči.“ — Naša družba in njene posestrine so zavoljo žalibog pogostih posilnih prodaj uže dalj časa javno tožile o vednem propadanju kmetijstva; al verjelo se nam ni, gotovo največ zato ne, ker so dandanes pretirane pritožbe povsod navadne. Da je pa minister sam tako izrekel se, to nas sme zelo pomiriti.“

„Zdaj je minister podal gosposki zbornici troje postav, namreč: 1. Postavo o zloženju zemljišč; 2. postavu o izključenju družih zemljišč iz gozdov in arondiranih gozdnih mej; 3. postavu o razdelitvi skupnih zemljišč. Te zelo važne postave so bile v gosposki zbornici soglasno sprejete. Zlo je pripoznano, toraj do boljšega odprta pot; veliko nam je pa še storiti. Vendar imamo pa do vladnih namer največe zaupanje ter se trdno zanašamo, da bodo tudi za kmetijskega gospodarja pri nas prišli boljši časi.“ (Dobro!)

„Centralnemu odboru se zdi dolžnost, slavnemu

ministerstvu kmetijstva, slavni deželni vladi, potem velečastiti duhovščini izreči najprisrčnejšo zahvalo za prijazno in dobrovoljno podporo naši družbi.“

„Po državi nam dovoljene podpore so nesle dobrega sadu. Vzlasti živinoreja se je, kakor so izrekli izvedenci, izdatno zboljšala. Prav lepa razstava kmetijskih pridelkov, ki je bila dne 2. oktobra t. l. v Novomestu, je pokazala, da so kranjski kmetovalci začeli si sami zboljševati svoj stan. Dotični razstavní odbor si je z osnovo te razstave zaslužil hvalo vse dežele.“

„Slavni deželni zbor kranjski je sklenil, da se bo leta 1882. obhajal 600letni spomin, kar je dežela kranjska prišla k najsvitlejši in najvišji cesarski rodovini Habsburški; deželni odbor bo za to slovesnost sestavil poseben program. Dežela kranjska je v teh 600 letih svojo vdanost do avstrijske cesarske hiše spričala z blagom in krvijo. Še nedavno — burnega l. 1848. — je kranjsko prebivalstvo s svojim mirnim in udanim vedenjem pokazalo svojo ljubezen, svojo neomajljivo zvestobo do svoje starodavne cesarske hiše. Kar ni bilo nikjer, je bilo pri nas: ne ene politične nerednosti ni bilo. S pravim ponosom smemo reči: Kranjska se šteje k najzvestejšim med zvestimi deželami. (Živahno pritrenje.) Da bodo naši kmetovalci, katerih število je med prebivalci naše domovine največe, pridružili se tej slovesnosti z največo radostjo, to stoji. Centralni odbor naše družbe si bo prizadeval, da se bodo tudi udje njeni v obilnem številu vdeležili te vzlasti o sedanjí dóbi pomenljive in važne svečanosti ter svojo več stoletij neomadeževano ohranjeno zvestobo in ljubezen do naše najviše cesarske rodovine in do našega najmilostljivejšega cesarja in gospoda skazali na najbolj spodoben način.“

„Tudi danes, predno gremo na svoje delo, kličemo vsi z navdušenim srcem: Živili presvitli, ljubljeni naš cesar Franc Josip I.!“ (Ves zbor kliče navdušen „živijo!“ in „hoch!“) (Dal. prih.)

Zgodovinske stvari.

Staro keltsko mesto Nevioudunum

pri Krškem na Dolenjskem.

Kranjska dežela je v zemljepisnem in zgodovinskem obziru tako velevažna in tako mikavna, da je le obžalovati, da se v domačih knjigah njene znamenitosti iz sedanjosti in preteklosti tako redko opisujejo. Iz zelo obširne kranjske zgodovine hočem danes pozornost čast. čitateljev obrniti zlasti na nek kraj, na staro mesto, katero se je do sedaj v slovenskem jeziku le še malo ali celó nič opisovalo. Starodavna Emona (sedanja Ljubljana), glasovito mesto Metullum na Notranjskem (na tem kraju je sedaj vas Metule v obloški fari), ti dve znamenitosti stare Kranjske ste bili uže večkrat tudi predmet razprave v našem domačem jeziku, a o ne manj važnem keltskem mestu Nevioudunum se je baje le malo pri nas pisalo.

Prvotni stanovalci na Kranjskem so bili stari Iliri. Ali uže zelo zgodaj so bili pregnani iz svojih sedežev po Keltih, kateri so došli iz stare Galije, sedanje Francoske. Ostanke starih Ilirov so še Albanci v turški državi na jugu Hercegovine in Črnogore. V kranjski deželi in sosednjih pokrajinah so se pa uže pred kacimi 300 leti pr. Kr. naselili Kelti. (Potomci starih Keltov so še samo na Irskem.) Delili so se na več plemen. Od teh imenujmo Tavriské, Karnce (od teh poslednjih je utegnila Kranjska svoje ime dobiti), Latobike, Katalé, Japode. Po dolenjski strani okoli Krke in Save je bi-

valo keltsko pleme Latobikov. Kelti so bili v obče še precej omikan narod, zlasti z ozirom na starodavno dobo, v kateri so živeli. Za poljedelstvo se sicer niso dosti menili, a v izdelovanji kovin, orodja in orožja ter raznih kinčev bili so uže precejšnji mojstri, kakor svedočijo razni spominki, izkopani v različnih krajih, kjer so Kelti bivali. Njih izobraženost nam pričajo tudi mesta, katera so uže stavili; kajti zgodovinsko je dokazano po glasovitih učenjakih, da so bili ravno Kelti temelj postavili štajarskima mestoma, Ptuju in Celju, stari Emoni, stari Vrhniki (latinsko Nauportus) in nekemu mestu blizo sedanjega Trebnjega, ki se je latinsko zvalo „Praetorium Latobicorum“.

A Kelti so bili tudi ustanovili za Rimljanov najvažnejše mesto na Dolenjskem, namreč naše „Neviodunum“, o katerem smo se danes na podlagi Dimiceve kranjske zgodovine nekaj več povedati namenili.

V tej starodavni dóbi, nekaj sto let pred Kristusom in nekaj po Kr. sta bila od Ljubljane po dolenjski strani, kjer je bilo keltsko pleme Latobikov, do Karlovca samo dva večja kraja znana; to je bilo uže omenjeno staro samostojno mesto manjšega obsega, zvano „Praetorium Latobicorum“ (blizo Trebnjega) in „Neviodunum“.

Neviodunum je bilo samostojno mesto (municipij) Keltov,*) kateremu so Rimljani po tem, ko so si bili te kraje l. 14. p. Krist. popolnem prisvojili, še dosti pravic pustili. Lega tega mesta je bila blizo Krškega, v leskovški fari na Dolenjskem, tam, kjer ste dandanes vasi Drnovo in Vihre, torej ne daleč od Krke in Save, ki se tukaj blizo zlivate. Da je to mesto od Keltov izviraló, nam dokazuje uže njegovo ime, kajti 4 mesta v stari Galiji so se tudi tako zvala. V krškem okraju je dandanes vas z imenom Dunaj, katero ime ima keltsko koreniko, kakor Nevioudunum.

Sicer so pa tudi imena Sava, Alpe (planine) keltskega izvira. Razen imena nam pričajo tudi izkopanine iz podrtin tega starega mesta, da so mu bili Kelti utemeljitelji. Našel se je namreč pečatni prstan, na katerem so bile take podobe, kakor na denarjih, najdenih v stari Galiji. Tudi so se našli v okolici nekatere reči iz broná, katero kovino so znali zlasti stari Kelti dobro izdelovati.

Paganski grobovi v krškem okraju pričajo ravno tako, da so v teh krajih bivali stari Kelti, kateri so uže veliko let pod rimljansko oblastjo v miru in blagostanji živeli, ker se niso bili tem mogočnim svetovnim vladarjem vtavljali. Zato se pa iz rimljanske dobe starega Nevioudunum-a najde posebno veliko spominkov.***) Uže glasoviti kranjski zgodovinopisec Valvazor pripoveduje, da se je bil v podružni cerkvi v Vihernih našel steber z napisom „Novioduni“, potem da je bil kmet pri Krškem 4000 (?) denarjev z napisom „Constantinus“ (rimski cesar) našel. Drugih denarjev in kamenov z raznimi napisi, katere so učenjaki pregledovali, je bilo še več najdenih v okolici tega starega mesta. Na bližnjem štajarskem bregu, na Vidmu, je bil najden kamen z napisom, na katerem so učenjaki razložili ime nekega predstojnika temu mestu. Pri Drnovu je bil zapazil uže slavni slovenski pesnik in učenjak Vodnik sledi starega mestnega zidovja. Leta 1846. so naleteli celó na ostanke rimskega vodotoka in rimske kopelji. Leta 1860. je pa dalo kranjsko zgodovinsko društvo na tem slavnem mestu nalašč kopati, in pri tej priliki, kakor tudi pozneje šese je veliko znamenitih

*) Cesar Vespazijan je bil v mesto tudi nekaj rimskih veteranov, to je, dosluženi vojakov naselil. Pis.

**) V podružni cerkvi v Drnovem je vzdán kip rimskega Merkurija. Pis.

Povsod se nahaja takih tvarin, ki so dobre za narejanje tega izvrstnega gnoja. Vkljub temu ga še malo vidimo. Naj toraj tu nekoliko takih gnojnih tvarin navedemo, pa uže naprej rečemo, da ni treba povsod vseh; jemljo se tvarine katere so sploh pri rokah.

V ribnikih, bajerjih in grabnih nabere se sčasoma mnogo blata. To blato se je naredilo večinoma tako, da je dežnica ali snežnica z bližnjih ali daljnih zemljišč splavila dobro zemljo, gnoj. Pogosto so še ljudje sami tako neumni in mečejo ali napeljavajo v graben gnojivne tvarine. V ribnikih pogine mnogo živalic, katere kot gnoj ostanejo v njih. Vse to nareja blato, toraj je tako blato gnoj. Vendar ne sme se z njim hitro iti gnojit, kajti v njem nahaja se tudi okisana prst. Treba jo je v kompostne kupe nametati in polagoma zgubi škodljive kisline.

Druga kompostna tvarina je prst, katero dobimo, kedar griče razvažamo ali sploh zemljišča ravnamo ali planiramo.

Tudi cestno blato ima v sebi mnogo gnojivnih tvarin vsled odpadkov od živine, ki po njej hodi. Zato kaže cestno blato nabirati za kompost. V takem blatu je tudi kolikor toliko rastlinam koristnih tvarin iz razkrojenega kamenja. Dalje je za kompost dobra zidna sipa. Odberejo se veči kosi opeke in ostala sipa je posebno zavoljo apna prav dobra tvarina za kompost. Ni tedaj svetovati s sipo ceste navazati.

Jako gnojiven je pepel, posebno lesni pepel, ker ima v sebi veliko fosforne kisline in kalija, samih rastlinam potrebnih tvarin. Sáj ni veliko dobiti, vendar jih ne smemo zametavati, ampak za gnoj rabiti. Imajo v sebi mnogo dušca in kalija.

Plevel posrka iz njiv in vrtov prav veliko rastlinske hrane in je toraj poln gnojivnih reči. Ne kaže ga toraj na cesto metati. Plevel na cesti segnjije, a njegovo seme razpihlja veter in odnese na bližnje njive in plevel se dalje zareja. Tako se godi na priliko z osatom. Zato kaže plevel v kompostne kupe zlagati.

Suho grmovje je tudi pripravna snov za narejanje kompostnega gnoja. Isto velja o vseh lesnih odpadkih, ki niso za kurjavo. Crknene živali pogosto zagrebajo blizu sadnih dreves, pa jim več škodujejo, nego hasnijo. Bolje storimo, če crkneno žival oderemo, mast izrežemo, drugo pa razsekamo in v kompostni kup zakopljemo. V mesu namreč in kosteh nahaja se mnogo gnojivnih snovi, na pr. dušca, kalija in fosforove kisline, to pa v veliko večji meri, nego v živinskem gnoji.

Tropine, ki ostanejo, kedar sadovje ali grozdje prešamo, naj se porabijo za kompost, če jih drugače v prid ne obrnemo. Velike koristi je blato v straniščih in je močno svetovati, da se marljivo rabi za kompost.

Še mnogo drugih tvarin je porabnih za narejanje mešanega gnoja. Da kratko rečemo, lahko se obrne za kompost vse, kar za drugo rabo ni in potrebuje več časa, da razpade in se razkroji.

Nareja se pa kompost najbolj tako: Na dobro stlačena tla se nameče 16–20 centimetrov debelo prsti. Ta ima nalogo posrkati v sebe vso od zgoraj prihajajočo mokroto. Na prsteno plast se naloži zopet 10–16 centimetrov na debelo razne tvarine, kakoršno smo zgoraj bili opisovali. Za njo pride zopet plast prsti, na to pa plast raznih tvarin in zopet prst itd., dokler ni ves kup 1–1½ metra visok. Viši ne sme biti. Najzgornejša plast bodi vselej prst. Zgornji plasti se naredi na sredi jamica. Naposled se s kolom ves kup od zgoraj na vzdol večkrat prebode, da nastanejo luknje za gnojnico, s katero se ima kup večkrat polivati. Gnojnica se potem po luknjah enakomerno po vsem kupu razteka. Z gnojnico polivati kompost je močno hasnovito, ker dobi

mного gnojnih snovi in ves kup hitreje gujije, trohni in se razkroja. Po 2–3krat v letu je treba ves kup prekopati in dobro premešati. Vendar kako dolgo ga imamo trohneti puščati, to se določi po tem, za kaj ga hočemo rabiti. Za travnike, katerim močno koristi, treba je dobro strohnelega in prhkega komposta; veči kosi, grude se mu naj odberejo. Za drevesa in trsovje ni treba tako drobnega komposta, če ga naravnost na korenine ne polagamo. Drugače je, če ga na korenine posipamo. Premalo prhki in tedaj ne dosti strohneli kompost utegne koreninam škodovati.

Konečno bodi še omenjeno, da z narejanjem komposta mnogo tvarin dobro porabimo, ker jih v dober gnoj spremenimo. Drugače bi nam zgubile se brez vsake koristi. Travnikom, sadnemu drevju, hmelju, vinogradnikom veliko več hasnejo, kakor navadni gnoj iz hleva.“

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

(Dalje.)

Gosp. Robič bere nekaj stavkov družbinega poročila, na to se oglasi gosp. Murnik: „Ako bode gospod poročevalec nadaljeval poročilo o delovanju glavnega odbora, kakor do zdaj, bode komaj ob 12. uri končal. Jaz mislim, da o razstavi v Novem mestu ni treba na drobno poročati, kajti o njej je bilo poročano obširno po slovenskih in nemških listih, tedaj je stvar vsakemu znana, kateri se je za njo zanimal. Nasvetoval bi tedaj, naj bi gosp. Robič imenoval le naslove posameznih oddelkov poročila in le to, kjer je treba daljše razprave, naj bi se prečitale.“

Gospod družbeni predsednik: S predlogom gosp. Murnika sem, kar se tiče prihranitve časa, popolnem enacih misli. Ako nobeden gospodov ne želi besede (nihče se ne oglasi), smatram gosp. Murnika predlog sprijet.

Gospoda Robiča prosim, naj nadaljujoč poročilo imenuje le naslove posameznim oddelkom poročila.

Poročevalec gosp. Luka Robič nadaljuje poročilo, vstrezajoč predlogu gosp. Murnika. (Ko je poročilo končano.)

Gospod družbeni prvosednik: Želi morebiti kateri gospodov o poročili centralnega odbora sploh besede? (Nihče se ne oglasi.) Tako se je poročilo vzelo potrdilno na znanje in ta točka dnevnega reda je bila rešena. Sedaj prebajamo na drugo točko dnevnega reda, to je predlaganje družbenega računa za 1880. leto in proračuna za 1882. leto, katerih podrobnosti so bile na ogled položene v družbeni pisarni.

Prosim gospoda centralnega odbornika Brusa, da poroča o družbenem računu.

Gospod Brus: Vsota dohodkov 1880. leta je znašala 6612 gold. 94½ kr., in ako se prejemniki odbijejo troški 5802 gold. 25½ kr., ostaja v blagajnici koncem 1880. l. znesek 810 gold. 69 kr.

Gospod družbeni prvosednik: Ali želi kateri gospodov besede o računu? Gospod vodja Dolenc ima besedo.

Vodja gosp. Dolenc: Poročilo o računu, po posameznih zneskih prebrano, nam pleni velik del časa, med katerim bi se lahko lotili obravnav o važnejših zadevah. Jaz bi torej nasvetoval, naj se poročilo o računskih sklepih in o proračunih v prihodnje pošilja udom vsaj 14 ali 8 dni pred občnim zborom na dom, da bi imeli priliko, isto na tanko pregledati in bi se potem pri občnem zboru govorilo le o istih posameznih

točkah računa ali proračuna, o katerih bi kateri ud želel besede.

Gospod Brus: Vabilo k občnemu zboru družbenemu se je o pravem časi objavilo v „Laibacher Zeitg.“ in v razglasi se je izrečno poudarjalo, da podrobnosti družbenega računa leže na ogled vsakemu udu v družbeni pisarni. Jaz bi bil z računi natanko izkazal troške vsakemu gospodu, kateri bi se bil potrudil v pisarno.

Dohodki družbeni so uže tako zeló pičli in ako se sprejme predlog gospoda vodje Dolenca, narastó s tem družbi zopet znameniti troški s tiskovinami in poštarino.

Gospod družbeni prvosednik: Meni se zdi, da je predlog gosp. Dolenca vendar vreden, naj se oziramo na-nj. Nikakor ni moči zahtevati od visokočastih družbenih udov, stanujočih po deželi, naj nalašč potujejo v mesto, gledat družbenega računa v pisarno. Po mojih mislih bi se ustreglo predlogu gospoda vodje Dolenca s tem, da bi podružnicam poslali primerno število odtisov družbenega računa in proračuna, naj jih razdelé udom. Menim, da navzlic ne ravno preugodnim finančnim razmeram bi imela družba vendar to žrtvovati svojim udom. Isti gospodje, kateri so s predlogom gospoda Dolenca v tej obliki zadovoljni, kakor sem ga razlagal jaz, prosim, naj vzdignejo roko. (Predlog se sprejme.) Centralnemu odboru bode skrb, da se izvrši. Saj to veljá le za pro futuro. Danes se nam je posvetovati o podrobnostnih postavkih računa.

(Dalje prihodnjič.)

Amerika našim poljskim pridelkom sila nevarna.

(Dalje.)

5. Amerikanska moka.

Brž ko so Amerikanci videli, da se pšenica v Evropo dobro spečá ter da jim je moč leto za letom je več izvažati, ko jim je bilo jasno, da jim dobiček pomnoži, vožnino pa posredno zniža, ako svojo pšenico doma zmeljejo, otrobe tam puščajo ter na evropski trg spravljajo dobro doma zmleto moko.

Dobrih mlinov imela je Amerika uže delj časa mnogo, tudi so gledali Amerikanci na to, da so si napravljali mline blizo krajev, v katerih pšenica raste, da se na voznini prihrani uže tudi na poti do morja, ter na mestih, kjer jim je gotova stalna vodna moč. Zeló ugodno lego v ta namen imate mesti St. Pavel-Minneapolis v Minesotti na reki Mississippi, katera ima tam ravno velik pad ter se koj blizo tam na nji začenja vožnja na ladijah.

Uže leta 1873. bilo je tam 12 velikih mlinov, ki uže zdaj morejo vsak dan namleti toliko moke, kolikor je mesto London na dan potrebuje, namreč 12.000 žakljev ali 15.254 met. centov ali v letu 5.567.710 met. centov. Pripravljenih je pa tam iz reke Mississippi toliko strug, da je moči in prostora dosti za 25 mlinov v višini 3 do 8 nadstropij, ki bodo hipoma prekosili sloveče (15) peštanske mline. Amerikanci učili so se mlinarstva v Pešti, si naročili tudi tam za obrazec prve stroje in priprave, in uže to leto bo v Št. Pavlu na reki Mississippi dodelan nov mlin, kateri bo s 3¹/₂ milijona hektolitrov pšenice na leto zmlel moko v vrednosti 8 milijonov gold.

Zdaj še amerikanska moka ni dosegla v vseh vrstah dobrote naše moke, najboljših vrst št. 0 do 3 se ne more izdelavati, ker tamošnja pšenica neki ni za to; v slabejih vrstah pa je uže zeló spodrinila našo moko posebno na velikih angleških trgih.

Kako uvažanje amerikanske moke na teh trgih raste, kažejo sledeče številke:

Amerikanske moke uvažalo se je po toliko-le met. centov:

Leta:	v Liverpool:	v London:	v Glasgow:	skupaj
1877	186.866	195.765	234.918	617.549
1878	490.302	554.370	462.717	1,507.389
1879	846.238	789.288	993.061	2,628.587

Zdaj je uže na priliko v Amsterdamu amerikanska moka pri met. centu za 1 gold. 50 kr. do 2 gold. cenjeja od naše, je pa tudi na priliko vožnina od naše moke, katere veči del se na Angleško prepeljava čez Reko, tako visoka, kakor amerikanska za vsaj trikrat daljo pot.

Nasledek amerikanskih velikih napredkov bil je ta, da se je leta 1880. razun angleške uže uvažala amerikanska moka na Holandsko, v Belgijo, na Francosko in celó v Švico in južno Nemško.

Sledeče številke kazale bodo propad izvažanja naše moke in hitro rast izvažanja amerikanske moke:

Izvažanje moke od leta 1868. do 1880.:

leta	Iz Avstro Ogerske	Iz združenih amerik. držav
	tisuč met. centov	tisuč met. centov
1868	1394	1845
„ 1869	1631	2161
„ 1870	1475	3078
„ 1871	1778	3247
„ 1872	708	2235
„ 1873	428	2277
„ 1874	631	3638
„ 1875	836	3531
„ 1876	1128	3497
„ 1877	1631	2972
„ 1878	3317	3516
„ 1879	2452	5011
„ 1880	1409	5900

Izpeljale so tedaj leta 1880

	mil. met. centov	mil. gold.
amerikanske združene države	5 ⁹ / ₁₀ vrednosti	70 ⁷ / ₁₀
Avstro Ogerska	1 ⁴ / ₁₀ „	25 ⁷ / ₁₀
Nemška pa leta 1870	2 ¹⁸ / ₁₀ „	33 ⁶ / ₁₀
Pšenice, turšice, pšenične in turšične moke, kruha, piškotov, rži in ržene moke, ječmena, sočivja, ovsa in grisa izpeljale so amerikanske združene države		
leta 1850	1860	1870
milijonov gold.	26	48 ⁸ / ₁₀
tedaj v orjaških korakih napredka	144 ⁵ / ₁₀	578 ¹ / ₁₀

6. Špirit.

Kjer žita ostaja, tam začenja se izvažanje moke in v enaki meri izvažanje špirta; združene amerikanske države izdelujejo ga večidel iz turšice. Leta 1880. pridelale so 392 milijonov, izvozile pa samo 25 milijonov met. centov turšice, tedaj se uže iz tega razvidi, da se je mnogo podelalo v druge izdelke; redno se je mnogo porabi za pitanje živine, mnogo pa za špirit, katerega se je leta 1880. nad 345.000 met. centov izpeljalo; v razmeri z Avstro-Ogersko in Nemško kaže v izvažanju špirta to-le:

Leta 1880. izpeljalo se je met. centov špirta in vrednosti v gold. v zlatu:

	met. centov	milij. gold. v zlatu
Iz združ. amerik. držav	345.980 vrednosti	5.7
iz Avstro-Ogerske	202.065 „	4.15
iz Nemške (1879)	331.000 „	7.4

Prihodnjič pa o amerikanski živinoreji in o izvažanju tamošnje živine in živinskih pridelkov kaj.

Češnje naj se sadijo pomladanski čas. Jeseni se smejo le takrat saditi, kedar je nada, da se drevesce še tisto jesen prime in obkorenini. Kdor pa spomladi češnjeva drevesca zasaja, jih mora rano saditi, še predno stebela gnati začno.

Nadalje se morajo, kolikor mogoče, malo prirezovati. Češnja neobrezana navadno lepšo krono nareja in zdravejša ostaja, nego ona, ki je bila obrezana.

Češnja se pri posajanju le takrat prireže, če bi se jej s tem lepša podoba dala, ali pa, če ima drevesce premalo korenin. Potlej se le tiste veje odrežejo, katere pregosto rastejo.

Visokodeblasta drevesa se po vrtilih, ob cestah in po robih in rebrih po 10—12 metrih vsaksebi posajajo; na polji med njivami pa 15—18 metrov.

Češnje se dajo tudi precepiti v boljše in rodovitnejše sorte. Vendar pa se more to le v taki starosti drevesa storiti, v kateri posamesne veje, na katerih se hoče cepiti, niso debelejše, ko 5 centimetrov v prerezu. Precepljenje se pa, kakor skušnje učé, najvspešnejše tako godi, da se najprej glavnejše veje pocepijo, postranske pa še le drugo in morda celo še le tretje leto.

Gospodarske novice.

Seme za pogozdovanje.

Štajarska kmetijska družba naznanja to-le:

Prihodnjo spomlad leta 1882. oddajo državne drevesnice v Celji, Bruku in Premstätten, kakor do sedaj, drevesca za nagozdenje. Ubogi posestniki dobijo drevesca zastonj, vendar se morajo zavezati, da podarovana drevesca res na svoje goličave ponasadijo. Jednako brezplačno in proti istim pogojem dobijo tudi semena smrekovega, mecesnovega in borovega. Premožnejši plačajo toliko, kolikor drevesca in seme državo stanejo. Kdor hoče kaj več poizvedeti ali kaj imeti, ta naj se oglasi do 31. januarja 1882. pri c. kr. gozdarskih komisarijih v Mariboru in Judenburgu. Ubožniši posestniki morajo svoje uboštvo s spričevalom od svojega župana izpričati. Odgovorilo se jim bode do konec februarja leta 1882.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

(Dalje.)

Gospod Ogulin: Jaz predlagam, da se tudi danes ognemo berilu podrobnosti postavkov.

Gospod družbeni prvosednik: Očitalo se mi je, da presuverenski preskakujemo proračun. Ne dal bi rad povoda novemu takošnemu očitaniu. Sploh ukrêni o tem slavni zbor. Prosim onih gospodov, kateri glasujejo za predlog gosp. Ogulina, da vzdignejo rokó. (Predlog se zavrže.) Prosim gosp. Brusa, prebrati posamezne postavke.

Gospod Brus: (prebere posamezne postavke računa.) Osmeljujem se opomniti, da je blagajnični ostanek 810 gold. 69 krajc. del se v proračun bodočega 1881. leta.

Gospod družbeni prvosednik: Prosim onih gospodov, kateri so zadovoljni s posameznimi postavki računa kakor tudi s skupno vsoto, da vzdignejo rokó. (Račun se potrди.) Dalje opomnim, da je imovina družbena ostala nedotaknena znaša 34.573 gold. 83 kr., ako tudi se je vrednost Poljanskega vrta mnogo niže postavila, nego je v resnici. To v pojasnilo, da je družbena imovina, da si majhna, popolnoma se ohranila.

Prosim poročevalca gosp. Brusa, naj bere proračun za 1882. leto.

Gospod Brus: (prebere proračun dohodkov in troškov za 1882. leto po posameznih postavkih.) Dohodki znašajo 4673 gold. 46¹/₂ kr., in ako se odbijejo dohodkom troški 4657 gold. 49¹/₂ kr., kaže, ako temu proračunu ne pride kaj navskriž, da ostane koncem 1882. l. prebítek 15 gold. 97 kr.

Gospod družbeni prvosednik: Želi kdo besede o posameznih postavkih proračuna, tičočih se dohodkov?

Gospod vodja Dolenc ima besedo.

Vodja gosp. Dolenc: Pri dohodkih nahajam zapisano kot dohodke podkovske šole in živinozdravnišnice 613 gold. Usojam se vprašati, kako se je ta vsota še vpisala, ko je nam vendar vsem žalostna vest znana, da neha živinozdravnišnica naša po ukazu sl. kmetijskega ministerstva.

Gospod Brus: Proračun je bil uže prej sestavljen, predno je došel ukaz sl. c. kr. ministerstva kmetijstva, da ima na podkovski šoli nehati živinozdravniška šola.

Gospod družbeni prvosednik: Opomniti mi je, da se je izdal sl. c. kr. ministerstva ukaz o prenehanju živinozdravnišnice v naši podkovski šoli še le potem, ko se je bil uže določil proračun za 1882. leto.

Gospod Brus: Za podkovsko šolo plačuje ljubljanski mestni magistrat stanarino za prostore, ki jej rabijo na družbenem vrtu. Ta je tu pač postavljen na prvo mesto dohodkov.

Gospod Luka Robič: Jaz moram opomniti, da podkovska šola še ostane in da le živinozdravske šole ne bode več. Podpora, katera je postavljena v dohodke proračuna za bodoče leto, je zatorej v prvi vrsti namenjena za podkovsko šolo.

Gospod družbeni prvosednik: Pojasnilo se je, da nastavljeni znesek za podkovsko šolo ni fikcija, temuč da se resnično porabi. Prosim zatorej onih gospodov, kateri bi imeli o pojasnilih, ki so jih čuli, še kaj opomniti, da se oglasijo za besedo. (Nihče se ne oglesi.) Zategadel prosim onih gospodov, kateri so zadovoljni z dohodki proračuna, da vzdignejo rokó. (Proračun o dohodkih se enoglasno sprejme.) Prosim poročevalca gospoda Brusa, da sedaj prebere namerjane troške proračuna za 1882. leto.

Poročevalec gospod Brus prebere troške po posameznih podrobnostnih postavkih.

Gospod družbeni prvosednik: Želi kateri gospodov besede o namerjanih troških proračuna? Kakor se vidi, nihče. Prosim zatorej onih gospodov, kateri te postavke potrdijo, naj vzdignejo rokó. (Troški proračuna se potrdijo.)

Gospod družbeni prvosednik (nadaljujoč): Izrekla se je želja, naj se dnevni red takó izpremeni, da sedaj, ko nas je vseh še polno število, predno se prične posvetovanje o drugih točkah dnevnega reda, se vrši volitev prvosednika, tajnika in enega odbornika centralnega odbora na mesto udov, kateri imajo po pravilih izstopiti. Ako proti tej želji, katero smatram predlogom, ni nikacega ugovora, sprejemem ga kot potrjenega. (Predlog se sprejme.) Prosim zatorej, da se prične volitev funkcionarjev. Gospod vodja Dolenc ima besedo.

Vodja gospod Dolenc: Jaz bi predlagal, da se prvosednikom in tajnikom izvolita dosedanja zaslužna gospoda per acclamationem. (Živahna pohvala in živela-klici.)

Gospod družbeni prvosednik: Opomniti mi je vendar, da je dvojiti o tem, če je z ozirom na družbena pravila, kjer se zahteva volitev po glasovnicah, dopuščena volitev per acclamationem, kakor se je pred-

lagalo, in prosil bi gospoda deželnega predsednika do- brotnega pojasnila o tem vprašanji, ako nima sl. vlada o tem postopanju pri volitvi nikacega pomisleka.

Gospod c. k. deželni predsednik: Glasovanje slavnega občnega zbora ima pokazati, bode li pri volitvi obeh najodličnejših funkcionarjev družbenih spre- jela družba kak drug način.

Gospod družbeni prvosednik: Opravilo pri volitvi z glasovnicama je čisto priprosto, zatorej bi po pojasnili visokočast. gospoda deželnega predsednika za- znamenoval volitev po glasovnicah za primerno. Zahva- ljujem se uže sedaj gospodom za namerjano volitev, ka- tera me ima na novo potrditi za šest let v moji službi, in kedar se zvrši, rad jo sprejemem.

Odkritosrčno povem, slavni zbor, iz vsega srca želim, ako bi v vseh zastopništvih naše dežele vladala edinstvo za nje blagostanje, kakor v naši družbi in v nje centralnem odboru. (Pohvala. Klici: Res je!) Go- spod vodja Dolenc ima besedo.

Vodja gosp. Dolenc: Jaz mislim, da visokoča- stiti gosp. deželni predsednik Winkler ni nasprotoval mojemu predlogu za volitev po aklamaciji, nego samo rekel, naj se o njem glasuje.

Gospod c. k. deželni predsednik: Predloga nisem nikakoršnega stavil, ampak izrazil samo to, naj bi občni zbor glasoval o predlogu gospoda Dolenca.

(Dalje prihodnjič.)

Amerika našim poljskim pridelkom sila nevarna.

(Dalje.)

6. Amerikanska živinoreja in izvažanje živine.

Na zahodni strani Alegarskega gorovja med Me- ksiko, Kanado in velikim oceanom je tako imenovano „svetovno živinsko dvorišče“, kjer se pridelava skoraj sama turšica, tam sploh imenovana „žito“, poglobitna krma za živinorejo.

Od leta 1840. do 1880. kaže se v živinoreji zdru- ženih severo-amerikanskih držav sledeči napredek; bilo je namreč:

	leta 1840.	leta 1880.
Konj	4 milijone	12.5 milijonov
Govedi	15 milijonov	34 „
Prešičev	26 „	35 „
Ovac	19 „	40 „

To kaže, da se je število živine pomnožilo za več kot po 100%, konji celó za več ko 200%; toda to še ni edini napredek; razun na pomnoženje števila gledali so Amerikanci tudi na zboljšanje plemen, ker hočejo imeti poleg najizvrstnejega orodja in strojev tudi naj- boljša plemena vsake živine. — Da so pri konjereji do- hiteli uže Evropejce, kažejo njihove dirne zmage, ka- tere so si s hitrostjo svojih konj priborili v Parizu in Londonu preteklega leta.

Enako skrbé za požlahnenje govedi z uvažanjem najboljših plemenske živine.

Po tamošnjih pašah pasejo se čede do 35.000 ži- vinčet, ki se spoznavajo samo po vžganih znamenjih, kdo jim je lastnik, in katere se v zimskem času pre- ganjajo v južne kraje, da se prihranijo tudi stroški za hleva; kolikor bolj se pitajo, toliko bolj se pomikajo proti izhodni strani, in redno jih konečno priženó pa- stirji na konjih do železnic oziroma ladij, katere jih po- stavijo na trg, večidel v Chicago, od koder jih redno žive ali mrtve v Evropo prepeljavajo.

Največi znani govedorejec v državi Teksas ima 400 pastirjev z 2000 konji in 225.000 govedi, največa

čeda ovac pa se redí na posestvu Albuquerque v novi Meksiki, katera šteje redno 500.000 repov.

7. Trgovina z mesom.

Pred nekaj časom izvažalo se je iz Amerike samo prešičevo meso in mast, pozneje različne konzerve, po- sebno nasoljeno goveje meso, še le noveji čas pa se je pričelo izvažanje mesa v veliki meri in to posebno žive govedi in frišnega mesa. Koliki napredek je v tem oziru Amerika storila, kaže to, da se je l. 1830. svinj- skega mesa izpeljalo samo za 2½ milijona, leta 1880. pa za 170 milijonov gold.

Svinjereja goji se posebno v državah na levem bregu reke Mississippi: Illinois, Jowa, Kentucky itd. Zdaj je Chicago glavni trg za prešiče in tam se jih je leta 1880. zaklalo 5 milijonov in 375 000, leta 1851. pa ko- maj 20.000. — Iz ravno imenovanega mesta poslalo se je leta 1878. svinjine za 162.6 milijonov gold.

Uvažanje svinjskega mesa je novejši čas v Evropi zeló padlo, ker so to Francoska, Nemška, Švicarska, Laška in Avstrijska zarad trihin, ki se neki v tem mesu večkrat nahajajo, prepovedale; vendar pa se je v pre- teklem letu, na pr. na Švicarskem, ta prepoved prekli- cala; Angleška pa se tej prepovedi ni pridružila, ker jej neki za 20—30% nižja cena svinjine več veljá ka- kor varstvo domače svinjereje.

Pri nas se je to uvažanje prepovedalo še le dne 16. marcija 1881. leta, in s tem bil je rešen vsaj domač trg domačim pridelkom; toda na unanjih trgih se nam ni moč meriti z ameriansko ceno, in tudi upati ni, da bi si dobre trge švicarske, francoske in angleške še kedaj priborili.

8. Frišno meso in žive živali.

Posebno važnost pridobilo si je novejši čas izva- žanje amerianskega frišnega mesa in živih živali. Me- seca februarja leta 1874. pripeljalo se je v Liverpool prvih 240 centov frišnega mesa od govedi zaklane v Kanadi ter se je prodajalo po 55 kr. kilo, drugo leto pričelo se je uže redno uvažanje na Angleško, in to je znašalo 1876. leta 151.636 met. centov ter je do leta 1879. skočilo na 195.390 met. centov in zdaj računajo, da se bo na Angleškem tako ameriansko goveje meso, kakoršno se na Dunaji plačuje kilo po 60—80 kraje., plačevalo po 54 kr.

Vožnina od živine in mesa na oceanskih ladijah padla je od leta 1878. do 1880. skoraj za polovico.

Vrednosti iz Amerike izpeljanih živih živali v zad- njih letih kažejo sledeče številke:

	Izpeljalo se je vrednosti v milijonih gold. v zlatu:					
	leta 1875	1876	1877	1878	1879	1880
Govedi za	2.2	2.25	3	7.8	16.75	26.7
Prešičev za	1.45	1.35	1.4	0.55	1.4	0.8
Konj „	0.5	0.45	0.6	1.6	1.5	1.35
Mul „	0.7	0.45	0.95	1	1.3	1.06
Ovac „	0.35	0.35	0.45	0.65	2.15	1.78
Kuretine „	0.1	0.05	0.05	0.1	0.05	0.03

Skupaj 5.3 4.9 6.15 11.7 23.15 31.72
Izvažanje živih živali poskočilo je tedaj v 6 letih za 498%.

(Dalje prih.)

Zgodovinske stvari.

Česki kralj Karol I.

Spisal Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

Zanemarjena kraljevina je Karola na veliko delav- nost priganjala in začel je na vso moč skrbeti o tem,

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 18. januarja 1882.

Obseg: Dolenjskim vinorejcem v tolažbo. — Nadomestilo za deteljo. — Občni zbor kranjske kmetijske družbe dne 23. nov. 1881. (Dalje.) — Amerika našim poljskim pridelkom sila nevarna. (Dal.) — Zoper kravjo bolezen. — Zoper mahavnice. — Živinorejci pozor! — Kratek popis nekaterih gričev in jarkov v znožji Šenturške gore v geologičnem in paleontologičnem obziru. — Česki kralj Karol I. (Dalje.) — Pismo iz Amerike. (Konec.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Dolenjskim vinorejcem v tolažbo.**

Filoksera ali trtna uš oblega še vedno vinograde sosednih dežel, ni čuda, da živimo v strahu, da ona tudi naših vinogradov ne obiše ter jih popolnoma ne pokonča. Ali ti nesrečni učenjaki, še filoksere se nismo znebili, uže so jeli govoriti in si drug družemu po učnih spisih na uho šepetali, da se je zopet nova in ravno tako nevarna trtna bolezen iz Amerike k nam priklatala, katera se tako hitro razširja, da se je bati, da ne bi v malo letih vseh vinogradov v Evropi pokončala. Ta bolezen podobna je malo medni rosi; učenjaki so jo imenovali Peronospora viticola. Uže v predlanskem letu prikazala se je po isterskih, štajarskih in dolenjskih vinogradih. Trtna peresa dobijo na spodnji strani bele maroge, katere kmalu rujave postanejo. Perje se prične grbančiti, se posuši in odpade.

Posebno v letošnjem letu pokazale so se po isterskih, goriških, štajarskih in dolenjskih vinogradih take maroge ali pege po spodnji strani trtnega listja. Včasih tako zeló, da je bila cela spodnja stran, kakor z neko belo ali malo rudečo klobučino, katera je pozneje rujavkasta postala, prevlečena. Še celó po zgornji strani pokazale so se take maroge. Listje se je posušilo in odpadlo. Kdo bi si ne mislil, da ni to tista nevarna trtna bolezen, ki se imenuje Peronospora viticola, katera je v Ameriki neizmerno veliko vinogradov pokončala.

Tam na Dunaji živi gospod F. Thümen, zeló učen mož, ki se le s tem peča, da po svetu gljivice in gobice išče, jih preiskava in študira in potem pové, ako so rastlinam škodljive, ali ne. Več isterskih, štajarskih in dolenjskih vinorejcev poslalo mu je tje tacega marogastega trtnega listja, ter ga vprašalo, če so te pege v resnici Peronospora viticola — napačno trtna rosa.

Po natančnih mikroskopičnih preiskavah bilo je pa dognano, da te lise niso Peronospora viticola, ampak le bolezen, katera ni trti nikakor nevarna. Med vsem tem listjem našel je F. Thümen le malo takih peres, katerih bi se v resnici uže tista huda bolezen poprijela.

Kakor vsakemu znano, ima listje posebno na spodnji strani mnogo kocinic. Te kocinice postanejo včasih iz nepoznanega vzroka tu in tam malo večje ter se zamotajo. Te klobučinaste maroge so podobne zeló tistim,

katere napravi nevarna gliva Peronospora viticola. Kakor preiskave kažejo, je ta nevarna bolezen le malo razširjena ter tudi nima tiste moči, katero je imela v Ameriki.

Vendar je pa dobro, ako tisto listje, katero je polno kocinastih lis, odstranimo in požgemo uže zaradi tega, ker se v taki klobučini rade zaredé pršiče, ki se živé od trtnega soka.

E. Kramar.

**Občni zbor kranjske kmetijske družbe
dne 23. novembra 1881.**

(Dalje.)

Gospod družbeni prvosednik: Po pojasnilu visokočastitega gospoda deželnega predsednika osmeljujem se sedaj predlog gospoda vodje Dolenca, ali se ima o volitvi prvosednika in tajnika družbenega glasovati per acclamationem, dati na glasovanje. Onih gospodov, kateri so za-nj, prosim, naj vstanejo. (Predlog se enoglasno sprejme.) Sedaj prosim onih gospodov, kateri so za volitev dosedanjega predsednika kranjske kmetijske družbe, naj vstanejo. (Volitev se enoglasno sprejme z „živio“- in dobro-klici.)

Gospod družbeni prvosednik: Slavni zbor! Z nova ste me s svojo enoglasno volitvijo v mojo dosedanjo službo, katero ljubim iz vsega srca, na šest let dalje postavili.

Bodite uverjeni, da hočem obračati vse svoje moči na to, da jo z največjo ljubeznijo in navdušenjem opravljam v blagostanje svoje domovine Kranjske in v korist kmetijske družbe svoje domovine. (Burni dobro-klici. Živijo- in slava klici.)

Sedaj prosim, da se prične per acclamationem volitev dosedanjega tajnika, visokorodnega gospoda dr. J. viteza Bleiweisa-Trsteniškega. Onih gospodov, kateri so z volitvijo našega visokozašlužnega dosedanjega tajnika zadovoljni, prosim, da vstanejo. (Burni dobro klici: Živel dr. Bleiweis! Bog ga nam ohrani! Slava!) Gospod vitez Bleiweis-Trsteniški se je zatorej po splošnem navdušenem pritrdilu volil za tajnika naši družbi.

Prosim, da se voli sedaj ud centralnega odbora. Prosim, da se oddajo glasovnice. (Ko so se oddale.) Prosim gospoda Josipa Šeuniga in Andreja Brusa, da naznanita skrutinovanje oddanih glasovnic.

Gospod Brus: Oddalo se je 40 glasovnic. Med temi je dobil gospod Rajmund Kastelic, prvosednik kranjskega ribškega društva, 35 glasov, drugi so se razcepili. Gospod Kastelic je zatorej izvoljen.

Gospod družbeni prvosednik: Prosim gosp. Kastelca, naj naznani, ako sprejme volitev.

Gospod Rajmund Kastelic: Zahvaljujem se slavnemu zboru za častno volitev in gotovo bom storil vse, da ustrezam zaupanju, katero se stavi v mé. (Velika pohvala.)

Gospod družbeni prvosednik: V imenu centralnega odbora se Vam zahvaljujem za prijazni sprejem Vam izročene mandata. Vaše blagorodje bodi uvérjeno, da Vas centralni odbor družbeni z velikim veseljem pozdravi v svoji sredi. (Pohvala.)

Sedaj prihajamo k predlogu o pogozdovanji Krasa. Gospod P. Lasnik bode o tem poročal.

Gospod P. Lasnik: Centralni odbor c. kr. kmetijske družbe si jemlje čast, naznanjati naslednje:

1. Da se ustanovniki na Krasi vedno bolj zanimajo za pogozdovanje Krasa, zaradi česar je tudi mnogim njih po predlogu centralnega odbora sl. vlada podelila premije v novcih.

2. Po posredovanji centralnega odbora je tudi mnogim stanovnikom kraškimi sl. vlada brezplačno podelila drevesnih sadik, zaradi česar smatra c. kr. kmetijska družba v svojo prijetno dolžnost, da jej izreče svojo zahvalo, ter je ob enem prosi, naj svojo podporo v tej stvari tudi v bodoče nadaljuje.

3. Ker se sedanja gozdna postava na pogozdovanji Krasa dá obračati le po nekoliko in posebno zaradi paše, katera ima imeti poleg pogozdovanja svojo pravico, nima nikacih primernih določeb, izročča občni zbor c. k. kmetijske družbe slavni vladi prošnjo:

„Slavna vlada naj bi zdelala postavo o pogozdovanji Krasa ter jo izročila sl. kranjskemu deželnemu zboru v ustavno obravnavo in konečni sklep.“

Gospod družbeni prvosednik: Želi kateri gospodov o teh predlogih centralnega odbora besede? Ako ne, prosim, naj se glasuje o njem. (Predlogi se enoglasno potrdijo.)

Gospod družbeni prvosednik: Sedaj je na vrsti sklep o pohvalnem priznanji v interesu kranjskega kmetijstva priporočenih gospodov. Za to predlaga centralni odbor:

1) Gospoda Derganca Antona, c. kr. gimnazijskega profesorja in c. k. okrajnega šolskega nadzornika v Novomestu, za pospeševanje kmetijstva sploh in posebno sadjereje, potem pouka po ljudskih šolah;

2) gospoda Ogulina Antona, posestnika v Novomestu, za vinstvo;

3) gospoda Teršinarja, grajščaka v Vrhju, za živinorejo;

4) gospoda Jeriča Jožefa, za bučelarstvo;

5) gospoda Scheyerja Mavricija, nadlogarja v Ratečah, za gozdarstvo;

6) gospoda Jeršana Antona, posestnika na Uncu, za gozdarstvo.

Dalje za pospeševanje sadjereje:

7) Gospoda Ranta Matijo, učitelja na Premu;

8) gospoda Franketa Jožefa, učitelja v Stopičah;

9) gospoda Lavriča Franceta, učitelja v Št. Kančianu;

10) gosp. Povšeta Antona, posestnika v Mačkah.

Vsi ti gospodje so si z nevtrudljivo delavnostjo gotovo zaslužili pohvalno priznanje kranjske kmetijske družbe, jaz bi zatorej predlagal, da se ta predlog centralnega odbora enoglasno potrdi. (Zgodi se brez debate.)

Gospod družbeni prvosednik: Na dnevnem redu je sedaj volitev častnih in dopisujočih družbenih

udov. Za častnega uda družbenega predlaga centralni odbor visokorodnega gospoda deželnega glavarja grofa Thurna-Valsassina, kateri si je uže kot župan v Radovljici, kot veleposestnik in mnogoleten ud naši družbi pridobil mnogo zaslug o pospeševanju kmetijstva po Kranjskem. Slavni zbor, gotov sem Vašega splošnega pritrdila, ako Vas skupno povabim, da potrdite volitev našega visokorodnega gospoda deželnega glavarja grofa Gustava Thurn-Valsassina. (Ves zbor vstane navdušen s „slava“-klici in „živel“-klici v potrdilo predloga gospoda družbenega prvosednika.) Prosim, tudi v bodoče pospeševati naše interese. Gosp. deželni glavár ima besedo.

Gospod deželni glavár grof Thurn-Valsassina: Slavni zbor! Iz dna srca se zahvaljujem za odliko, ki me je doletela z imenovanjem častnega uda preslavni družbi, ter prosim, naj sprejme družba zagotovilo, da mi bode vedno skrb, ekonomske interese naše dežele Kranjske podpirati po najboljši moči. (Viharna pohvala! Živel! Slava našemu deželnemu glavarju.)

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Nadomestilo za deteljo.

Če se nam je detelja slabo obnesla, nadomestiti jo je mogoče razun z navadno grašico še z mnogimi drugimi rastlinami. Kaj si bomo izbrali, je odvisno, če poznamo zemljo, najbolj od tega, kakošne piče potrebujemo. Če hočemo imeti frišne zelene piče, je vsejana turšica najboljša, ker nam daje jako veliko frišnjave in je posebno dobra za molzne krave. Tudi ajda in mohar (*Setaria germanica*) se sejata, čeravno ne dasta toliko zelene piče, kakor turšica. Če nam pa manjka zimske klaje, to je, sena za konje, vprežno živino ali ovce, je turšica in ajda izvrstna piča, katera se pa malo poklada. Boljši je oves namešan z navadno grašico ali z graham (najboljši je sivi poljski grah), ker se lahko prej naseje, kakor turšica in mohar, in se tudi prej lahko frišen poklada. Razun tega se pa tudi prav dobro in brez velikih sitnosti, ravno tako kakor detelja, na prostem posuši in izvrstno suho klajo daje. Če se zgodaj naseje, se kmalu iz polja spravi in lahko imamo še drug pridelek.

Mesto ovsa se tudi lahko seje, če je zemlja za to pripravna, jara rž s sivim graham ali z navadno grašico; nameša se tudi lahko z ovsom. Ali bomo rž ali oves sejali, je odvisno najbolj od tržne cene obeh pridelkov.

Sejejo se kot nadomestilo za slabo deteljo še mnoge druge rastline, ki so pa ali slabše za krmo ali pa jako pozno dozore.

K.

Amerika našim poljskim pridelkom sila nevarna.

(Dalje.)

9. Živinoreja.

Poleg živinoreje združenih severo-amerikanskih držav je jako pomenljiva živinoreja Kanade in Ruske, — prve posebno zato, ker ima s Kanade vpeljana živina prednost, da se sme živa prevažati po Angleški, nasproti pa se mora vsa iz družih deželá vpeljana takoj, ko se iz ladij vzame, pobiti, oziroma zaklati. Nasledek tega je bil, da se je samo iz Montreal-a v letu 1880. izpeljalo v Evropo 50.817 govedi vrednosti 8.2 milijonov

In če tudi zemlji vse redilne snovi povrnemo, nikdar ni varno pese po več let zaporedoma na eno njivo saditi, kajti zaredi se v takem slučaju v zemlji toliko škodljivega mrčesa, da zemlja postane uže iz tega vzroka za več let nerodovitna.

Po Českem, Moravskem in po drugih deželah sadili so gospodarji peso po več let zaporedoma, in akoravno so zemljo z umetnimi gnojili dobro gnojili, vendar je kmalu jela pešati. Po natančnih preiskavah bilo je kmalu dognano, da so vzrok temu male živalice, ki se zelo hitro množé in od koreninic redé.

V ljubljanski okolici, posebno proti Št. Vidu, je pa zraven tega še jako plitva zemlja, v nekaterih krajih komaj dobro ped globoka, in vendar se pečajo še nekateri gospodarji s peso, kar je zelo nespametno, ker plitva zemlja še preje onemore in tudi veliko slabšo peso rodi, nego globoka prst.

Iz vsega tega razvidimo, da naj se le tisti kmetovalci s peso ukvarjajo, kateri imajo globoko ilovčasto ali laporasto prst ter pese ne sadé nikdar zaporedoma po več let, ampak še le vsako četrto leto, in naj zraven tega polje dobro gnojijo z guanom, pepelom, kompostom itd. Kdor ima plitvo zemljo, naj se s peso ne pečá.

Gospodarji, premislite dobro te besede, da se ne boste v kratkem kesali zaradi svoje lahkomišelnosti.

E. Kramar.

Prenaredba dednega nasledja pri kmetiskem posestvu.

C. k. ministerstvo za poljedelstvo pretresuje ravno zdaj za kmetiske posestnike važni predmet, namreč prenarodbo dednega nasledja. S to prenarodbo bi bila zagotovljena prihodnost kmetijstva in posestva bi bila zavarovana proti vedno večemu zadolženju. Akoravno to zadolževanje izvira uže iz starejšega časa, ter se je uže leta 1852. v akademiji znanosti povdarjalo, da je vsled dedno-naslednjega zakona, kateri vsem otrokom podeljuje enake pravice, v zvezi z olajšavo hipotekarnega kredita pri nakupih večina posestev uže takrat na polovico zadolžena bila. A to zadolževanje v zadnjih desetletjih tako silno raste, da bi bila reforma v tem obziru res na mestu.

Mnogi naši posestniki se zadolžé, ker morajo enake dele izplačati vsakemu rodbinskemu članu. Umrje posestnik in zapusti otroke, deli se zopet premoženje; nove dolgove mora zopet delati, kdor prevzame gospodarstvo in posestvo. Naravno je toraj, da, ker se prvi posestnik ni mogel iznebiti rodbinskega dolga, ga drugi tudi ne more poravnati, ker treba mu je visoke obresti plačevati od starega in novega dolga. Nasledki tacega od roda do roda rastočega rodbinskega dolga, kateremu se tudi najmarljivejši posestnik izogniti ne more, so lahko razvidni.

Ako se je po naključbi posestvo cenilo in po tej cenitvi delilo ob času, ko sta bila vrednost in kup malo viša, izplačati je moral posestnik tudi večé dedne dele; padla je pa pozneje vrednost in cena, ni mogel več obresti od dolga plačevati, še manj ga pa poravnati.

Po preiskavah statistične centralne komisije zadolžila so se od leta 1871. do 1879. posestva na novo za 457 milijonov gold.

Zanimivo in važno bi bilo početek teh dolgov vedeti in se prepričati, ali izrek mnogoizkušenege kmetijskega in političnega pisatelja Rodberta: da je večina dolgov na nepremičnem posestvu nastala vsled izpremene v gospodarstvu, tedaj vsled izplačevanjev dedšin in vsled nakupov, ne veljá tudi za Avstrijo.

Nasledki tega silnega zadolženja se kažejo posebno pri vedno se množéčih prodajah, katerih večina zadeva kmetiska posestva. Naslednje številke nam kažejo silno množéče se rubežni.

Zarubilo in prodalo se je:

1875. leta	4585	posestev za	9,451.391	gold.
1876. „	5577	„ „	12,270.272	„
1877. „	6948	„ „	15,686.159	„
1878. „	9123	„ „	18,698.548	„
1879. „	11 278	„ „	22,415.608	„

V petih letih se je tedaj število po rubežni prodanih posestev skoraj potrojilo. Če bo to še dalje trajalo, mora poginiti kmetiski srednji stan. To je tudi ministerstvo za poljedelstvo prisililo misliti na novi zakon. Uvesti zopet stari zakon, ne zadostuje, ker bi ne mogel ustaviti vedno večih dolgov. Pretehtujejo se v ministerstvu zaradi tega podobni tuji zakoni, in sicer hanoveransko dvorno pravo od 2. junija 1874. leta in načrt zakona o dedni pravici v Vestfalskem.

Oba hočeta zaprečiti deljenje kmetiskih posestev med dediče in le enemu nasledniku posestvo izročiti; njemu pripada tudi več premoženja, kakor naši dedni zakoni določujejo.

C. k. ministerstvo za poljedelstvo je izdalo posebno knjižico o tej zadevi. Ta obsega tudi omenjeni zakon in načrt zakonov. Zraven je pa stavljenih več vprašanj tikajočih se priprav za ta novi silno potrebni zakon z željo, da bi strokovnjaki na-nje odgovorili.

Upajmo, da dobimo kmalu tak zakon, ker je jako potreben tudi za Kranjsko, posebno pa za Dolenjsko.

E. K.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

(Dalje.)

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

Gospod družbeni prvosednik: Prihajamo sedaj do predlogov posameznih družbenih podružnic in do predlogov družbenih udov. Najprej ima kot poročevalec o podružnicah naše družbe ud centralnega odbora gosp. Murnik besedo.

Gospod Murnik: Centralni odbor kmetijske družbe prejel je od podružnic celo vrsto predlogov. Prečital jih bodem po vrsti in opomnim, da one vipavske podružnice bodo utemeljevali tu navzočni gospodje: vodja R. Dolenc, c. k. notar dr. Vok in posestnik Josip Bajec.

Vipavska podružnica nasvetuje, naj občni zbor kmetijske družbe sklene, da se vloží prošnja do c. k. kmetijskega ministerstva, da ono dovoli sadjerejskemu društvu v Vipavi po 400 gold. letne podpore, in to štiri leta. Ta predlog bode utemeljeval gosp. vodja Dolenc.

Gosp. vodja Dolenc: Slavni zbor! Predno spregovorim kaj o ravno navedenem predlogu, prosim, da mi slavni zbor dovoli, nekaj popraviti, kar se je po krivdi podružnice vipavske izpustilo. Slišali smo, da je občni zbor prisodil večim gospodom, kateri delajo za napredek kmetijstva v naši domovini, pohvalna pisma. Tudi vipavska podružnica je sklenila predlagati štiri gospode za to čast, ali prav odkritosrečno povem, vodstvo podružnice je zaradi drugih opravil opustilo poslati dotične predloge centralnemu odboru o pravem času. Prosim zatorej slavni zbor, da mi dovoli dotične gospode tū predlagati in prosim gospoda predsednika, da izvoli slavni zbor po glasovanji vprašati, ali mi je to dovoljeno.

Gospod družbeni prvosednik: Ako slavni zbor nima ničesar ugovarjati, smatram to za potrdilo. (Po premolku.) To se ne zgodi, prosim zatorej gospoda Dolenca, naj svoj govor nadaljuje.

Vodja gospod Dolenc: Gospodje, katere nasvetuje podružnica vipavska za častno priznanje, so naslednji: gospod A. Žvanut, posestnik iz Sošic; gosp. Matevž Lavrenčič, posestnik in deželni poslanec v Vrhpolji pri Vipavi. Oba ta gospoda zaslužita priznanje, ker posnemata v svojih vinogradih Slapško šolo, gosp. Matevž Lavrenčič pa zasluži še posebno priznanje za umno živinorejo.

Nadalje predlagam gospoda Antona Prhalca, posestnika v Vipavi, kateti tudi posnema vinorejsko šolo na Slapu v svojih vinogradih, in gospoda Karola Dolenca, tū navzočega župana vipavskega. Gospodu Dolencu gre v prvi vrsti zasluga, da je sprožil misel reguliranja vodā v vipavski dolini in neumorno dela g. Karol Dolenc na to, da bi se na Nanosu uvēdlo umno sirarstvo in se povzdignilo. Tem štirim gospodom zatorej nasvetuje vipavska podružnica, naj bi njim slavni občni zbor prisodil častna pohvalna pisma.

Gospod družbeni prvosednik: Slavni zbor je čul predlog. Želi kdo o predlogu besede? (Po premolku) Ako ne, preidemo na glasovanje.

Prosim onih gospodov, kateri glasujejo za predlog gospoda Dolenca, naj vzdignejo rokó. (Predlog se enoglasno sprejme.)

Gospod družbeni prvosednik (nadaljujoč): Ne morem se vzdržati, da bi pri tej priliki ne izrekel najtoplejše zahvale našemu učiteljstvu o pospeševanju sadjereje po ljudski šoli. Konstatujem, da so napóri ljudskih učiteljev o razširjanju sadjereje rodili lep sad. (Pohvala.) Gospod vodja Dolenc ima besedo.

Vodja gospod Dolenc: Slavni zbor! Sadjereja v naši deželi je po mnogih krajih na jako visoki, po drugih pa na zeló nizki stopinji.

Nočem navajati posebnih krajev, kjer je sadjereja boljša ali slabaja, ali reči moram, da bi bila umna sadjereja po mojem mnenju lahko faktor blagostanja za našo deželo. Naše podnebje je sadjereji zeló ugodno, a razven vipavske doline se ista, žali! le prezeló zanemarja. Slavna c. k. vlada je mnogo storila v prospeh sadjereje na Kranjskem. Dajala je denarnih podpor za umne in pridne sadjerejce, delila brezplačno drevesca, ljudskim učiteljem pa, kateri so pospeševali sadjerejo, nágrade, pošiljala jih k predavanjem o umni sadjereji v Gradec in Maribor. A sadjereja na Kranjskem je do danes ostala tam, kjer je bila pred mnogo, mnogo leti.

Na Gorenjskem je nekaj, na Notranjskem, izvzemši Vipave, malo, na Dolenjskem nič. Zaradi tega so ustanovili vipavski kmetijski rodoljubi sadjerejsko društvo, katero bi po načinu, kakor društvo sv. Mohorja razširja knjige, razširjevalo žlahna drevesa po kranjski deželi. Pri društvu sv. Mohorja dobí vsak ud za mali znesek enega goldinarja toliko koristnih knjig, zakaj bi na enak način ne razširjevalo sadjerejsko društvo žlahnih drevesec? Ako bode imelo sadjerejsko društvo le 1000 udov po vsi deželi, katerih vsak plača po 1 gold. na leto, bode isto svojim udom razdelilo lahko toliko sadnih drevésec, da bomo v 10 do 15 letih prav lahko dospeli do tega, da nam bode sadjereja donašala gotovo 100.000 gold. več, nego zdaj.

Obširno sem pisal o vipavskem sadjerejskem društvu v „Novicah“. Visoka c. k. vlada potrdila nam je pravila in zdaj lahko začne društvo delovati. Ali prvi pogoj je to, da dobí društvo prva štiri leta po 400 gld. vsako leto podpore, potem ne bode treba nikakoršne podpore več. Ta podpora se bode uporabljala samo zato, da vsak ud, kateri bode plačal 1 gold. doneska,

uže prvo leto nekaj za to dobí, kar pa mu sadjerejsko društvo brez podpore ne bode moglo dati. Prosilo je sadjerejsko društvo vipavsko za podporo sl. deželni zbor kranjski, a ta je našo prošnjo popolnem zavrgel. Neverjetno se sicer glasi, da bi to zamogel storiti kranjski deželni zbor, — a zgodilo se je vendar le. Odbor sadjerejskega društva nas je zatorej obtežil s prošnjo, da skušamo s pomočjo slavnega občnega zbora kmetijske družbe doseči podporo, katere nismo zamogli dobiti v deželi, pri sl. c. k. ministerstvu kmetijstva. Potem bode društvu lahko ustanoviti drevesnico, če ne bode ena zadostovala, tudi dve in več, in preverjen sem, da bode delovalo društvo na velik blagor kmetijstva v deželi. Prosim zatorej, naj bi slavni zbor in glavni odbor kmetijske družbe prav krepko podpiral našo prošnjo pri c. kr. ministerstvu kmetijstva, da nam dovoli prošeno podporo. (Konec prih.)

Gospodarske izkušnje.

Koliko je vredno dobro seme, koliko pa slabo?

Znano je, da ima c. k. kmetijska družba dunajska svoje semensko poskuševališče. Nek kupčevalec s semenom dobil je od pet strani ponudbe, ako je pri volji kupiti več centov semena lisičjega repa. Prvi je zahteval za metričen cent 90, drugi 95, tretji 110, četrti 130 in peti 142 gold. Vsakdo vé, da ima seme tem več vrednosti, čim čisteje je ono, ter če ima še vso kalilno moč v sebi. Ako jih od enega semena od sto zrn le 20 kali, od družega pa vsi, je potem prvo petkrat manj vredno kakor drugo. Dunajsko semensko poskuševališče je preiskavalo ta semena ter našlo, da bi en kilogram popolnoma čistega semena bil vreden, in sicer od prve sorte gl. 30.20, od druge gl. 33.80, od tretje gl. 15.58, od četrte gl. 17 in od pete, o čuda! — gl. 4.04. Pokazalo se je, da je po navadi najdražje seme najceneje, tisto pa, ki je dober kup, pa dostikrat najdražje. Gospodarji, ako kupujete seme, ne zberite si tistega, ki je najcenejše.

Natoroznanske stvari.

Kratek popis nekaterih gričev in jarkov v znožji Šenturške gore v geologičnem in paleontologičnem obziru.

Spisal Š. Robič.

(Dalje.)

Se podamo zdaj od Viševce v jarek med Praprotnikom in Veliko pustoto, po katerem mala rojca curlja, imamo pred očmi zmes raznih nasadov, več in manj bogatih na mnogovrstnih okamninah, katere naj, kolikor sem jih do zdaj dobil, tū naštejem.

V gorenjem, uže nekoliko strmem kotu jarka na levem brogu studenca, nahaja se v plavkastem kvarčevem peščencu mnogo malih „Pectenitov“ in med njimi dobil sem tudi „Congeria spathulatha“. Po tej školjki bi smeli soditi, da ti nasadi so kongerijški; vendar glave bi jaz ne stavil, da so. Nekoliko niže steknil sem v rujavem peščencu jako lepi, skoraj $2\frac{d}{m}$ dolgi zob „morskega požeruna“ (Haifisch-Zahn). Še niže, v drugi stranski strugi, po kateri se tudi mali studenček pretaka, tičijo v glini „Dentalium Bandense“ in kosi velikanske školjke „Ostrea crassissima“. Še več pa je teh okamnin pri Vrhovji. V

in drugo sadje, kakor pa metulji in gosenice. Vrabec se je tam tako hitro pomnožil, da sedaj napravil neizmerno veliko škodo. Kmetje tožijo vladi, da jim večkrat vse pridelke na polji vrabci pokončajo; tudi morajo včasih po dvakrat in celo po trikrat sejati, ker vrabci vso setev pojejo. Nek kmet piše, da so mu ti tiči v devetih dnevih vse grozdje celega vinograda pojedli. Vlada hoče toraj vse vrabce pokončati ter plača za dvanajst mrtvih vrabcev šest denarov. Mislimo, da vrabce ta vladni ukaz ni preveč prestrašil.

Sovražnik čebelam.

Kakor vsako bitje na svetu, tako ima tudi čebela svoje sovražnike. Znano je, da mnogi tiči, na pr. lastavice, letaje čebele lové. Imajo pa te koristne živalice še družega, mnogim nepoznanega zalezovalca, namreč žabo. Rujava kakor tudi zelena žaba se kaj rada naseli v beli in rudeči detelji, in to ne brez vroka. V deteljo, posebno v belo, prihajajo kaj rade čebele, da si naberó sladkega medú. Mnogo teh pridnih in marljivih delalk se pa ne vrne več k svoji družini obloženih z medom, ampak pade v želodec požrešni žabi. Kakor tiger na svoj plen čaka žaba nepremakljivo, da čebelica glavico v kak cvet skrije, da potem od zadej s skokom na njo plane. Vsak boj s tako velikim sovražnikom je zastoj. Za želo se žaba še zmeni ne, ker ima mrzlo kri. V želodcu mrtve žabe so našli uže 11 čebel, za žabo kaj veliko množino. Marsikateri čebelar si bo iz tega lahko razlagal, zakaj mu čebele tako ginejo. Nočemo pa s tem reči, da naj se žaba pokonča, ker pozoblje tudi mnoge škodljive mrčese. Le v obližji čebelnjakov naj se ne trpi, ker gotovo so jej ljubše sladke čebele kakor kaki pusti ščetinasti mrčesi.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Dalje.)

Gospod družbeni prvosednik: Želi kateri gospodov besede? Gospod Ogulin ima besedo.

Gospod Ogulin: Jaz podpiram predlog gospoda vodje Dolenca v vsej razsežnosti, in priporočam najtoplejše slavnemu zboru, da sklene o njem.

Gospod družbeni prvosednik: Ako nobeden gospodov več ne želi besede, ima jo poročevalec centralnega odbora gospod Murnik.

Gospod Murnik: Meni kot poročevalcu centralnega odbora je izjaviti, kaj ta misli o predlogu vipavske podružnice naše.

On se popolnem sklada s prošnjo vipavske podružnice in bode isto dobro utemeljeno predložil z gorkim priporočilom visokemu c. k. ministerstvu kmetijstva.

Gospod družbeni prvosednik: Gospoda, ki je stavil predlog, bi prosil, naj mi pové imé društva ter mi naznani, ali je uže dobilo potrdilo sl. deželne vlade, ali so pravila uže izročena.

Gospod vodja Dolenc: Imé društvu slóve: „Vipavsko sadjerejsko društvo“ in pravila društvena je sl. c. k. deželna vlada kranjska uže potrdila.

Gospod družbeni prvosednik: Predlog gospoda vodje Dolenca meri na to: centralni odbor naj bi prošnjo podružnice vipavske, da bi se dovolilo sadjerejskemu društvu za štiri leta po 400 gold. letne podpore, krepko podpiral pri sl. c. k. ministerstvu kmetij-

stva. Onih gospodov, kateri se zlagajo s predlogom v tej obliki, prosim, da vzdignejo rokó. (Predlog se sprejme.)

Gospod družbeni prvosednik (nadaljujoč): Prosim gosp. poročevalca Murnika, naj poroča o daljnem predlogu podružnice vipavske.

Gospod Murnik: Drugi predlog vipavske podružnice se tiče podpore, katero naj bi se izprosila sirarska družba, ki se hoče ustanoviti na Nanosi. Predlog bode utemeljil gosp. vodja Dolenc.

Vodja gospod Dolenc: Slavni zbor! Meni je utemeljiti predlog, katerega je stavila podružnica vipavska, naj bi se izprosila od sl. ministerstva kmetijstva podpora za ustanovo sirarske družbe ali zádruge na Nanosi. Zasluga našega častitega župana vipavskega je, da je občina vipavska, katera je na Nanosi posestnica 5000 oralov pašnikov, lansko leto prikupila k tem še 7000 oralov pašnikov od posestnika gosp. Bajca. Sedaj se bodo zopet za ves okrog pašnikov jemale ovce na pašo. Gosp. župan vipavski Dolenc je takoj po nakupu pašnikov sprožil misel, naj bi se do sedaj izgledno primitivno sirarstvo premenilo po zadrugi res v izgledno sirarstvo. Občina in podružnica vipavska želi, da bi se sirarstvo povzdignilo, ali to je le mogoče, ako se doseže podpora od sl. ministerstva zato, da se na Nanosi ustanovi sirarska zadruga, enaka istim, kakor uže obstojé v Bohinji. Občina vipavska nima toliko novcev, da bi si nakupila potrebnih stvari za umno sirarstvo, in zato prosi podpore.

Najpotrebnejši je vodnjak, kajti ista luža, v kateri se kopljejo celó psi, ne more služiti umnemu sirarstvu, katero zahteva v prvi vrsti snažnosti. Potreben je tudi kôtel in klet. Ta luknja, v kateri zdaj sir spravljajo in jo imenujejo klet, je dosto preslaba, da bi v njej bivali prašiči.

Nadalje pa je tudi potreba podpore zato, da k nam pride učitelj umnega sirarstva, prečastiti slavnoznani gospod župnik Mesár, kateri bi nas učil, kako je treba delati umno sir in kako se ima zato rabiti orodje. Ustanovljenje prave sirarske zadruge na Nanosi pa ni preje mogoče, predno niso izpolnjene po podpori sl. ministerstva kmetijstva iste potrebne stvari, katere sem zdaj navajal, kajti ako ni kaj za umno izdelovanje sira v roke vzeti, nam tudi učitelj malo ali pa ničesar ne koristi. Kakor hitro pa bode dovoljena podpora za potrebne stvari, potem se bode tukaj sirarska zadruga ustanovila.

Gospod družbeni prvosednik: Prosim gospoda vodjo Dolenca, da se izjavi, koliko bi bilo podpore potreba za vse tri stvari?

Gospod vodja Dolenc: Vsota naj bi ne bila večja, nego je bila dovoljena od sl. ministerstva kmetijstva zádrugam na Gorenjskem v Bohinji. Tam je pet ali šest zádrug, na Nanosi pa bi se ustanovila le ena sama.

Gospod Brus: Opomniti moram, da c. kr. ministerstvo kmetijstva le tedaj dovoljuje podporo po največ 300 gold., kedar se je uže ustanovila sirarska zadruga, ter je potrdila pravila sl. vlada. Prej se ne dovoli nikaka podpora.

Gospod družbeni prvosednik: Prosim pojasnila, ali je uže ustanovljena sirarska zadruga, ali se še le snuje?

Gospod vodja Dolenc: Pet ali šest kmetov vzame na Nanosi pašo v najem, in ti jo zopet oddajejo gospodarjem ovác, tako da doslé obstajé samo najemniška zadruga. Kedar pak bode privolilo sl. c. kr. ministerstvo kmetijstva podporo za napravo potrebnega orodja, obljubilo je deset vipavskih dobrih gospodarjev, da ustanovijo zadrugo. Potem se takoj izročé nje pravila, a na goli nič nima nihče veselja kaj začenjati.

Gospod Robič: Za vodnjake daje sl. vlada rada posebne podpore, kakor hitro se potreba o njih dokaže. Jaz mislim, da bi bilo umestno, izročiti sl. vladi za vodnjak posebno prošnjo.

Gospod družbeni prvosednik: Jaz rekapitulujem predlog gospoda vodje Dolenca takisto, da bi privolilo državno podporo sl. ministerstvo kmetijstva za napravo potrebnega orodja sirarski zádrugi, za zidanje kleti in za napravo vodnjaka. Gotov znesek podpore za to ni določil. Po mojih mislih bode za dosedanje navade voljo sila težavno dobiti podporo, ker ni pokazati nikacega podrobnostnega projekta in zádruga doslé še ni ustanovljena.

Gospod dr. Vok: Opomenim v pojasnilo, da se dotlé ne more ustanoviti nikaka sirarska zádruga, dokler se ne privoli podpora za potrebne predmete. Ker je največi del pašnikov, ki imajo rabiti sirarski zádrugi, svojina občine vipavske, prosi se lahko podpore tudi za občino vipavsko.

Gospod vodja Dolenc: Vodnjak, ako se napravi, bode tudi petnajstim kmetom, kateri stanujejo na Nanosi, v veliko korist. Letos o suši so morali isti po 6 ur daleč hoditi po vodo. Ako se bode dovolila podpora, skrbelo se bode tudi za to, da se uvéde boljše pleme ovác, na primer iz Šlezije in iz Bosne, katere dajo obilo mleka, ne pa kakor sedanje plemo, komaj da bi rekel za dober „fingrat“.

Gospod družbeni prvosednik: Vendar bi bilo priporočati, da se prošnja o napravi vodnjaka takoj vloži pri sl. vladi, katera bode brezdvoybeno, ko priporoči prošnjo centralni odbor, ugodno jo rešila.

Gospod vodja Dolenc: Pri napravi vodnjaka je gledati na to, da se postavi na kraji, kjer služi sirarski zádrugi v korist, da se namreč ne napravi blizu kmetov na Nanosi stanujočih, kjer bi ne bil sirarski zádrugi v nikak prid.

Gospod družbeni prvosednik: Predlog podružnice vipavske meri zatorej na to, da bi se izprosila podpora za napravo vodnjaka, za napravo potrebnega orodja sirarski družbi, kakor tudi, da se pošlje tje kaj učitelj. Onih gospodov, kateri so zadovoljni s tem predlogom, prosim, naj vzdignejo rokó. (Predlog se sprejme.) Centralni odbor pričakuje, da mu dá gospod vodja Dolenc potrebna pojasnila za podpiranje peticije.

(Dalje prihodnjič.)

Natoroznanske stvari.

Kratek popis nekaterih gričev in jarkov

v znožji Šenturške gore v geologičnem in paleontologičnem obziru.

Spisal Š. Robič.

(Konec.)

Griči okoli Vrhovja so tudi polni „fossilij“. Dvojnih sem uže zgoraj omenil, namreč velikanske školjke „*Ostrea crassissima*“ in pa „*Dentalium Bandense*“. Teh poslednjih je sila veliko in ker so nekoliko podobni kuhanim „makaronom“, bi na prvi pogled človek kmalu mislil, da je kedo jih nasul po melini, ki se nahaja ne daleč od Jernejceve hiše ob potu, po katerem Sidrožani v Kamnik vozijo. Dobil sem ondi, toda na drugem mestu, „*Haliotis Volhynica*“, „*Cidaris* sp.“, „*Turbo* sp.“, kose velike „*Turitella* sp.“ in pa pokrov „*Ostrea lamellosa*“ z imenom, ki je tako nepokvarjen, kakor da bi bil iz zdajne dobe; ima namreč na spodnji strani še biserno matico (Perlmutter).

Zdaj pa hajd še v Doblški jarek. Koj pod potom, predno pridemo iz Vrhovja do brvi čez Doblico, zapazimo plavkasto plastično glino, vso prepreženo od lepe „*Turitella Archimedis*“. Poleg te glinice na dolnji strani so zopet drugi nasadi, v katerih kopaje dobiš „*Ancilaria glandiformis*“, „*Arca* sp.“, „*Voluta* sp.“, „*Cardium* sp.“. Pri brvi, na levi strani potoka Dobllice tiči v apnenem peščenecu „*Lima inflata*“ in „*Pecten* sp.“. Više gori v jarku, kjer se prikaže rujavi škriklasti peščenec, izdolbil sem iz njega zopet lep zob „morskega požeruna“, potem „*Pholadomia pectinata*“ in pa okamneno jedro „morskega ježa“ (*Echinus* sp.).

Pridši po jarku do tako zvane sreberne doline na mesto, kjer so pred več leti rili za rujavim premogom, najdemo ondi v „eocenih nasadih“ „*Natica tigrina*“ in neko drugo silno drobno „*Natico*“, katera ni večja od prosenega zrna; potem lahko še pobere „*Rostellaria* sp.“, „*Venus* sp.“, „*Cardium* sp.“, „*Tellina* sp.“ in „*Corbula gibba*“, jako lepa školjkica, podobna v sladki vodi živečemu „*Sphaerium (Ciclas) corneum*“.

V „miocenih nasadih“ pa je obilno „*Ostrea cyatula*“ in „*Ostr. fimbriata*“ z imeni, toda celih ne veliko.

Ravno na tem mestu, zdolej na levi obali potoka, je mali griček, obstoječ iz nekega rudeče-rujavavega škriklastega peščenca, kakoršnega še nisem zapazil drugod, ki ima mnogo vtiskov različnih listov; škoda le, da ne morem povedati njih imen, ker so mi samemu še neznan.

Konečno naj omenim še trojih drugih okamnin, katerih eno sem sam, dvojnih sem pa od dveh možakov dobil. Ena teh je zali „*Turbo* sp.“, ki ima na svojih štirih zavojih še dokaj „biserne matice“ in dasi je konec zadnjega zavoja zeló odkrhnjen, vendar je še 1 decim. in 3 cm. širok in 7 cm. visok. Našel ga je nekdo v tunjiški okolici, od katerega sem ga kupil z litrom dobrega dolenca.

Druga je velikanska školjka „*Ostrea* sp.“, neznanško lepa, čisto nič pokvarjena, temuč z obema lupinama prav dobro ohranjena. Dolga je 2 decm. in 2 cm., široka 1 decm. in 4 cm., visoka pa 1 decm. in 3 cm. Oni, ki jo je našel, rekel mi je: „slišite, jaz pa sem enega okamenega ježa dobil.“ Stisnil sem mu nekaj soldov v roko in moja je bila. Dokler njenega pravega imena ne zvem, krstil sem jo začasno „*Ostrea gigantea*“, ker mislim, da bi bila prav vredna tega imena. Tretja okamnina je mal rak, podoben rakulji „*Cancer brachychelus*“. Dobil sem jih šest v rujavem peščenecu poleg pota od Tunjic do Kamnika. Dva imata še sprednji nogi s škarjami.

O koliko lepega in zanimivega počiva še skrito v krilu naše ljube domovine, ki čaka le pridnih rok, da bi to in uno v pospeh vede spravile na beli dan! Le škoda, da je med Slovenci tako malo prirodoljubov, da sedanjo mladino vse drugo bolj mika ter za seboj vabi in vleče, kakor pa toliko blaživna in čudapolna priroda. Mladina, na noge! Iskati resnico, ljubiti stvarnika, delati dobro, to je človekov poklic na svetu.

Zgodovinske stvari.

Česki kralj Karol I.

Spisal Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

Da bi se vse te reči lepo vpeljale, vrnila sta se kralj Janez in Karol še tistega leta skup v Prago. Na

moč več let v sebi. Če se drugo leto zopet globoko orje, pride seme zopet na površino in prične rasti z vsejanim čistim žitom. Ako hočemo torej njivo križnice očistiti, podorjimo strnišče po setvi zelo plitvo, da križnično seme kaliti začne. Ko so rastlinice malo izrastle, njivo dobro z brano prevlecimo in še enkrat preorjimo, pa globoko, da tudi nizko v zemlji ležeča semena na površino pridejo in kalijo. Zopet požene križnica, katera se pa v jeseni ali spomladi podorje, predno dozori. Ne ta način je mogoče njivo očistiti.

Da je pa pomoč trajno vspešna, sejmo le plevela čisto žito. Ali ni neumno zapravljivo, plevel sejati in potem toliko truda in stroškov imeti? Žito se pa kmalu očisti. Napravili so se tudi stroji za plevel križnice, kateri so pa predragi za vsakega kmetovalca. Vsak gospodar križnico lahko brez plevelnega stroja odpravi. Najvspešnejša je — se ve da — plevel z roko, kar je pa predrago in prezamudno.

Mnogi kmetovalci imajo navado od čiščenja žita ostalo plevelno seme živini dajati. Veliko semena pa živina ne prebavi. Seme pride v gnoj in potem zopet v njivo, kjer kaliti prične. Predno se torej plevel živini daje, naj se popari in tako kalilna moč zamori.

Dokler je križnica še mlada, je dobra za krmljenje, dorastla pa olesení in grenka postane, živina je ne mara.

Na Ogerskem, kjer križnica mogočno gospodari, so hoteli iz semena olje pridelovati. Daje pa seme le malo olja in trud se ne splača.

Še nekaj o novem sovražniku vinske trte.

Nov trtni sovražnik, o katerem poročali smo v predzadnji številki „Novic“, je, kakor piše nam dr. L. Resler iz Klosterneuburga, enak hrošču, ki je pred nekoliko leti pokončal ne samo vinske trte, marveč tudi cele pokrajine hrastovih logov v Istriji, po naše imenovali bi ga lahko tudi, ker vrta po lesu luknice in svoja pota, „lesni vrtač“. Opozoriti moramo toraj vse posestnike vinogradov, ki so zapazili v svojih vinogradih tega hrošča, da bi natančno preiskali tudi hrastove loge, ki so blizu taci vinogradov. Ako se ta hrošec res uže nahaja tudi v teh logih, mora se hrastje, kakor trte posekati in sežgati; ako se to ne stori, pokončajo ličinke tega hrošča hrast, katere se zarijejo v les in ga na vse strani prevrtajo, da družega ne ostane, nego sam lesni prah; deske iz tacega debela nažagane niso zarad tega za nikako rabo. Vinorejci! podvizajte se, odvrnite hudo nesrečo, ki preti našim vinskiim goricam, pokončajte paglavico, ki se je uže v taki množini po vseh vinogradih naše Dolenjske prikazala, da se ne najde skoraj vinograda, v katerem bi ne razsajal ta strašni trtni sovražnik. Porežite trte in sežgite jih takoj na istem mestu, kajti meseca maja bode imel ta hrošec prvi roj in se potem tako zaplodil, da bodo vsa prizadevanja, zatreti ga, zastonj.

Anton Derganec,
tajnik kmetijske podružnice novomeške.

Japonska velikanska ajda

je našim gospodarjem še malo znana, vendar pa zasluži priporočila. Kakor se c. k. kmetijski družbi iz Gorenjskega poročila, vpeljali so jo na Kranjsko še le pred 3 leti. Ta ajda doseže v krajih, v katerih ji zemlja in podnebje ugajata, visokost moža, zraven tega se pa tudi široko razraste, je težjega zrnja ter dá lepšo moko kakor navadna domača ajda. Ta ajda seje se redko; za njivo, na kateri se navadno poseje 8 do 10 mernikov

žita, zadostuje 1 mernik ajde. Ona je tako obilna, da se iz enega mernika tega semena pridelala do 80 mernikov lepe ajde. Nek Gorenjec poroča, da je sejal 1 bokal te ajde in 5 mernikov lepega semena pridelal. Seje se ta ajda v tem času kakor navadna; boljše je pa, ako le mogoče kak teden prej zaradi njenega obilnega razrastja. Pusta ali pognojena njiva ne dela mnogo razločka. To seme se dobiva zanesljivo kaljivo pri Franc Dolencu v Škofjiloki in v Kranji, kakor tudi pri Franc Pavlinu v Šentrupertu na Dolenjskem po 32 kr. kilo. *)

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Na dalje iz 5. lista.)

Odbornik Murnik naznanja predlog vipavske podružnice, naj bi se odslé občni zbor kmetijske družbe sklicaval zgodaj v jeseni ali pa po dvakrat na leto. Gospod Ogulin pa v imenu novomeške podružnice stavi predlog, naj imajo trajati občni zbori najmanj vse dopoldne in popoludné, rekši tako dolgo, dokler se v obravnavi ne izvrše vse točke dnevnega reda.

Gospod družbeni prvosednik omenja, da to uže pravila določujejo in naj se to prepušča centralnemu odboru. Razgovora o tej stvari se še udeležé gospodje Ogulin in Lasnik in konečno se predlog zavrže in se misli prvosednikovi pritrdi.

Odbornik Murnik naznanja, da pride predlog vipavske podružnice zaradi železnice Loka Trst na vrsto, katerega gosp. dr. Vok tako le utemeljuje: Deležnikom slavnega zbora je znano, da se uže mnogo let ptezamo za drugo železnično zvezo s Trstom, katera se od vseh strani spoznava za zelo važno. Zatorej ne bodem pojasnoval važnosti te železnice. Razpravlja naj se le vprašanje, katera próga utegne biti najugodnejša, katera bi najbolj ustrezala obrtskim, gospodarskim in trgovskim razmeram deželskim. V tem oziru so se izjavile vse občine vipavske doline za železnično progo Loka-Trst, a da se kolikor moči dotiče vipavske doline, in so to peticijo ponovile sedaj, ker so se posamične korporacije, tako trgovinska zbornica goriška, potegnile za železnično prógo Predil Gorica. Osmeljam se zatorej v imeni podružnice vipavske staviti predlog: Slavni zbor naj ali ukrene, da peticiji občine v vipavski dolini pristopi po vsej vsebini, ali naj v posebni peticiji napravo te železnice skozi vipavsko dolino s kmetijsko-gospodarskega stališča pri sl. vladi kar najtoplejše moči priporoča.

Predlog se podpira in sprejme.

Odbornik Murnik omenja, da je vipavska podružnica stavila predlog, obrniti se do visoke vlade s prošnjo, naj bi se zopet uvedla živinska sol. Utemeljil je ta predlog gosp. Jožef Bajc tako-le: Naši kmetovalci se neprenehoma trudijo napredovati v umnem kmetijstvu, sosebno pa v živinoreji, katera je največa podpora kmetu. Ako pa hoče kmetovalec, da živinoreja napreduje, treba je, da daje živini soli. Ta pa je neprimerno draga, kajti ako redí kmetovalec 13 živinčet in daje vsem skupaj le po eno kilo soli na dan, veljá to v 365 dnevih 44 gold., kar je za kmeta uže visok

*) Pričakujemo, da bode tudi c. kr. kmetijska družba uže letos na svojem poskuševalnem vrtu s to ajdo napravila nekoliko poskušanj. Vred.

davek. Ako nam hoče slavna vlada pomagati, naj uvede zopet prodajo živinske soli. Adrije za napravo soli ne bode zmanjkalo, in tudi slavni erar ne bode trpel škode, če se zopet uvêde prodaja živinske soli, kajti prodalo se bode soli gotovo dvakrat toliko, kot zdaj, ako se bode dobila po nižji ceni. Jaz tedaj gorko priporočam, da slavni občni zbor sklène prošnjo do sl. vlade, naj se uvede zopet prodaja živinske soli po nižji ceni, kot navadne za kuho potrebne soli.

Odbornik Murnik podpira predlog, kateri se tudi, ko je še gospod prvosednik nekoliko opomb napravil, enoglasno sprejme. (Dal. prih.)

Zivotopisne črtice.

Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski.

Spisal Ivan Lavrenčič.

IV.

(Dalje.)

Tako je končala slovesnost, katere so se vdeležili duhovni in véрни vseh stanov s toliko gorečnostjo, da so jo pomnili in jo bodo pomnili do poslednjega zdihleja. Preblagi vladika pa globoko ginjen, zahvalil se je takoj po gg. dekanih vsem duhovnikom in vérnim za presrčne čute njihove ljubezen, in pozneje še posebej v svojem postnem pastirskem listu 5. svečana l. 1855.; tú piše namreč med drugim: „Z ginjenim srcem zahvaljujem se Vam preljubi Véрни, za iskreno ljubezen, ki ste mi jo skazali o moji drugi novi maši. Sladke tolažbe, predragi v Kristusu! s katero ste oveselili mojo dušo, pozabil ne bodem vekomaj.“

Da! ni je pozabil sladke tolažbe, svedoči vsestransko delovenje in požrtvovalnost njegova tudi po zlati maši, o čemur smo slišali uže na drugem mestu. Ali žal, da so jele pešati tudi njegove telesne moči in da se je bližala predragemu njegovemu življenju neusmiljena smrt s koščeno svojo roko.

Péšati pa je jel preljubljeni knez meseca avgusta l. 1858., kmalu potem, ko je posvetil Suhorcem in Dragatušcem cerkev. Da bi bil okreval, preselil se je iz Ljubljane na Goričane, ali tudi tú ni ugajal zrak njegovemu oslabelemu telesu. Vrne se zopet v Ljubljano; in da-si zeló slaboten, opravlja vsa škofijska dela sam. In še le čez dolgo potem, ko so ga prijatelji nagovarjali, naj si izvoli pomočnika, imenuje 11. novembra istega leta nepozabljivega prošta Ant. Kosa generalvikarjem. Ali vkljub temu, delal je vendar neprenehoma še sam (koncipiral, revidiral itd.) kakor prej, tako, da mu ni bilo znati v opravilih nikakoršne bolezní.

Videzno slabil je pa z novim l. 1859. Na svečnico maševal je v kapelici svoji zadnjič — bila je ravno sreda. V soboto potem 5. svečana bil je v kapelici pri sv. maši, katero je bral njegov dvorni kaplan čest. g. Anton Tavčar; ali ravno ko ta „slavo“ ali „glorio“ moli, pride mu slabo, in sicer tako hudo, da se sklone. Služabnik pomaga mu kviško in ga prosi, naj bi šel v posteljo. Ali pobožni vikši pastir hoče se udeležiti sv. maše do konca; da bi lajše prebil, se vsede. K povzdigovanji je še pokleknil; al zmešan bil je vendar vso mašo, premetoval je liste po knjigi, kakor da ne bi bil zamogel pravega najti. Tudi brevirja ni zamogel ta dan opra-

viti, tožil je namreč svojemu general-vikarju Antonu Kosu: „Ich kann heute mit dem Brevier nicht fertig werden“. Lep dokaz, kako vesten je bil Anton Alojzij v svojih duhovnih opravilih. Po sv. maši ni mogel iti sam iz kapele, peljati sta ga morala strežaja ob stranéh. Roké so se mu tresle in ves život je otrpnil. Zdravniki so trdili, da ga je zadel mrtud in sicer ravno o glorijski, ko mu je slabo prišlo; zato držal se je ves čas le bolj na eno stran.

Ker je bilo tedaj življenje v nevarnosti, spovedal ga je takoj pokojni o. Benvenuto, obhajal pa z veliko slovesnostjo general-vikar. Vsi prečestiti gg. kanoniki, drugi duhovniki in bogoslovci bili so sè svečami v roci pričujoči. Takrat sedel je še na stolu in vse dotične molitve z pričujočimi duhovniki izmolil, sv. Popotnico pa sprejel je klečé z veliko pobožnostjo.

Ko ga je vprašal potem general-vikar, bode li kaj podpisoval — ukazal si je prihraniti le podpise do c. k. vlade, druge uradne stvari pa podpisati. Pristavimo naj tú, da poslednja prošnja, ki jo je uslišal in privolil milostljivi knez, bil je ljudski misijon v Šmartnem pri Kranji.

Dasi zeló slab, vender ni hotel iti v soboto v posteljo, temveč sedel je na stolu. Proti večeru mu je nekoliko odleglo, tako, da je bil pri večerji še precej zgovoren; ulegel se je še le zvečer ob pol 10. uri. Ne nadejaje se hudega pogovarjal se je prav živo in dolgo še s pričujočimi duhovnimi gospodi. Ali ko se je približala tretja ura v nedeljo jutro, obšle so ga hude težave in govoril ni družega, nego da je čestokrat ponavljal besede: „Domine, Domine Jesu Christe!“ to je: „O Gospod, Gospod Jezus Kristus“. To so bile tudi njegove poslednje umljive besede, ki so jih pričujoči slišali iz njegovih ust.

V nedeljo ob pol 10. uri podelil mu je general-vikar Anton Kos zakrament sv. poslednjega olja. Poslužili so se potem vseh znanih pripomočkov, da bi bili le ohranili predrago življenje; brzojavili so v Gradec po slavnega zdravnika dr. Lobpreisa, ki je prišel takoj popoldne. Hoteli so bolniku naznaniti njegov prihod, a ta ni mogel več govoriti. Vžil je dva požirka vode, odprl še enkrat prav zeló oči, pogledal in zdihnil: „Domine, Domine Jesu Christe!“ Zdravnik stavil mu je na sence pijavk, kajti kri zalivala mu je možgane; toda slabost bila je uže premagala, in nad smrtjo gospodari le Bog — zastonj bil je človeški trud in znanost.

Ležal je prav pohlevno in mirno na postelji in le na pol glasno hropil, kakor da bi bil prav trdno spal. Le krči vili so ga včasi — takrat se je tresel.

Takoj ko se je raznesla po mestu govorica, da je preblagi vikši pastir nevarno zbolel, hodili so duhovni in drugi gospodje in ljudje vseh stanov povpraševat, kako da mu je? V nedeljo zvečer pa (6. svečana) je škofijsko poslopje, rekel bi, mrgolelo od ljudstva; osobito pa, ko mu je vedno hujše prihajalo, obdajalo je veliko duhovnikov posteljo svojega škofa, kakor ovčice svojega bolnega pastirja. Molili so za-nj pri mrtvaški postelji, a tudi po družih hišah v mestu in povsod, kamor je došel glas, da vikši pastir umira. Zvečer izrekli so sodniki sodbo, da mu je prisojenih le še malo ur.

Do polnoči vil ga je krč le redko; o polnoči pa tako hudo, da so mislili vsi pričujoči, da bode sklenil. In takrat zadel ga je mrtud na levi strani. Poprej držal je levo roko še na sebi, potem pa obnemogla je popolnoma. Hropil je potem malo in lahno, ter obličje postalo je mrtvaško. To trpelo je do 1. ure čez polnoči, potem zganil se je še nekoliko, in — ni ga bilo več med živimi. Smrt bila je prav mirna in pohlevna. Vpričo 19 duhovnikov in nekaterih družih svetnih gospodov, ter med presrčno, živo molitvijo pokojnega o. Benvenuta,

*) Črtice o bolezni in smrti preblazega vladike povzeli smo „Danice“ letnik XII. listu 4. str. 26 in 27.

ter priporoča za-nj sistemo vzajemnosti. Ako pisatelj govori o potrebi zavarovanja, mu bode vsakdo pritrjeval; če pa on priporoča za zavarovanje živine ono ustrojo, ki je navadna pri zavarovalnicah zoper ogenj, za življenje itd., in meni, da bode ta ustroja tukaj enake neprecenljive vrednosti, bode mu vendar marsikdo oporekal, da se brž ko ne moti.

Zavarovanje živine ima namen, da se ohrani v živini naloženi denar, če se tudi živini primeri kaka nesreča. Zavarovanje torej loči vrednost od tvarine; vrednost se toraj ohrani, če se tudi tvarina pogubi. Po zavarovanju se škoda, ki bi jo imel trpeti posamezen posestnik, razdeli med večje število posestnikov. Vsak gospodar vé, da mu bode krava le nekoliko let mleka dajala, da bode s konjem le nekoliko let mogel delati. Njegova skrb mora biti, da si med tem časom toliko prihrani, kolikor je živina vredna, da si more drugo kupiti, kedar je ona uže prestara ali preslaba. Tako prihranjenje živinske vrednosti mu pa ne bode mogoče, če živina uže preje hudo zbolí ali če celó pogine. V tem slučaju bi gospodar veliko škodo trpel, tem več, čim preje ga je taka nesreča zadela.

Posebno se to pozna, ako ima gospodar mnogo živine. Tu je uže blizo znano, koliko glavá bode gospodar med letom zgubil.

Če pogledamo številke, katere nam kažejo, koliko živine je v enem letu v celi državi na boleznih poginilo, videli bomo, da so številke različnih let močno enake; v tako velikem krogu ne vidimo več vpliva sreče in nesreče, kajti številka letne izgube je kakor po naravnem zakonu določena. Škoda je, kakor smo uže rekli, enakomerno razdeljena med posestnike, nekateri je trpé več, drugi manj. Ako se pa zguba v enaki meri razdeli med posestnike, to je, ako plačuje vsak gospodar za vsako glavo na leto neko svoto, katera je odvisna od števila glavá in od letne škode, potem je mogoče, da se onim gospodarjem, ki so po živinskih boleznih ali po drugačni nesreči škodo trpeli, povrne vrednost poškodovane živine. To so glavne misli vsacega zavarovanja.

Glavno vprašanje je: Katera osnova je najboljša za zavarovalnice zoper živinske bolezni?

Razločevati moramo dve vrsti živinskih bolezni, kužne ali nalezljive od nekužnih. Prve se v kratkem času razširijo daleč okrog po deželi, one so nevarnejše od nekužnih, in škoda, po njih povzročena, je dosti večja od one, katero napravijo nekužne. Ker ste si te dve vrsti bolezni tako različni, lahko sklepamo, da bode tudi treba take zavarovalne zavode različno osnovati.

Kako se imajo toraj osnovati zavarovalnice zoper nekužne bolezni?

Čisto naravno je, da bode zavarovalnica le tedaj gospodarja mogla odškodovati, ako se je nesreča slučajno prigodila ter je ni zakrivil gospodar. Zato je v vsakem slučaju treba natančno znati, kako da je bolezen ali druga nesreča nastala. Ako je bolezní vzrok slabo krmljenje, nesnažnost ali kaj enacega, zavarovalnica ne more izplačati odškodnine, ona bi s tem le slabega gospodarja podpirala v neredu in nemarnosti.

Ona mora tem strogejšje postopati, ker je v obče dosti znano, da postanejo redni marljivi, za svojo živino dobro skrbeči gospodarji neredni, kedar so zavarovani, kajti potem mislijo, da nered in neskrbljivost ne pojde njim, ampak zavarovalnici na kvar.

Nobena vrsta zavarovalnic se ne dá tako lahko zlorabiti, kakor ravno one zoper živinske bolezni. Znano je tudi, da so prvi, ki pristopijo velikim takim zavodom, večji, premožnejši posestniki, kateri so imeli priliko, si v šoli in v življenju svojo vednost razširiti, ali pa oni slabi gospodarji, ki se nadejajo od zavarovalnice do-

bička. Ti se vpišejo v zavarovalnico le, da bi jim zavarovalno društvo živino, katero zanemarjajo, in pri kateri zaradi tega tudi nikdar ne manjka bolezni, drago plačevalo. Koliko truda ne stane, dokler se začnó tudi manjši, pošteni kmetje udeleževati zavarovanja! Ti nimajo nikakoršnega zaupanja do velikih društev, katerih ustroja ne umejejo in od katerih najslabše mislijo, ker od njih zastopnikov — potujočih agentov — navadno malo dobrega čujejo. (Dal. prih.)

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Dalje.)

Odbornik Murnik predlaga, naj bi se o stvaréh, o katerih se ne bode moglo dopoludne obravnavati, obravnavalo popoldne ob 5. uri, in ko bi se obravnave ne končale danes, naj bi se nadaljevale jutri ob 9. uri dopoludne. O tej stvari govore gospodje: župnik Šuler, c. k. deželni predsednik Winkler in Ogulin.

Gospod Ogulin potem utemeljuje predloge podružnice novomeške: Začenjam s predlogom, tičočim se izobraženja mnogih izvedencev za Dolenjsko, kar se tiče trsne uši (Phylloxera). Prisiljen sem staviti ta predlog, ker je trsna uš eno miljo od Dolenjskega sosodne vinograde po Štajarskem uže okužila. Sl. ministerstvo kmetijstva je v Bizelji postavilo štacijsko vodstvo za opazovanje trsne uši, in bi imeli mnogi naših rojakov priliko, da se učé spoznavati zlo prav na mestí, kjer ima svoj sedež, da ga potem uspešno in umno zatirajo v domovini. Takisto bi važno bilo, da obiskovalci poskuševalne štacije si nabirajo preparatov, kateri bi se delili po ljudskih šolah, ter vzpodbujali iznajdljivo mladež, da povsod zasleduje zlo trsne uši. Vendar, ako hočemo doseči ta smoter, treba je najprej pouka, a ta je možen le, ako imamo praktično izobraženih učiteljev, kar se tiče trsne uši, da ti gorníka in ljudske šole učitelja poučujejo, in poslednji zopet uči šolsko mladež. A sedaj razven mene in gospoda vodje Dolence na Kranjskem o trsni uši korenito ni nihče poučen. Toda moji dnevi so steti in gospod vodja Dolence ima skoraj vse leto dovolj opravila z vodstvom sadjerejske in vinstvene šole slapške, tako, da mu ostaja le malo časa za nekatere potne pouke. A treba je za pokončavanje trsne uši po Dolenjskem stvariti zárod, in to se zgodi tem laže, ker bi možjé, kateri se hoté poprijeti studij o trsni uši, z manjšimi stroški lahko proučili svoj predmet na opazovalni štaciji v Bizelji. To bi bilo ceneje, nego ako bi pošiljali te možé v Klosterneuburg, in je gotovo tudi praktičnejše, kajti moči bi jim bilo trsno uš na mestí študirati v raznih dôbah njenega razvoja. Jaz sem uže 1878. leta pri svojih preiskavah po vinogradih bizeljskih našel prvo limfo. Tako bi mogli ti obiskovalci opazovalne štacije pod vodstvom predstojnikovem po različnosti trsja iskati gnjezda trsni uši in se vsega praktično učiti na svoje oči. Mnogo vinogradnikov bi tečaj v Bizelji, ako se osnuje, obiskavalo brez vse podpore iz svojega nagiba, za izvedence vsacega vinskega okraja bi se morala pa uže omisliti kaka podpora.

Gospod župnik Šuler podpira toplo predlog Ogulinov. Na prošnjo odbornika Murnika, predlog natančneje razložiti, pravi gosp. Ogulin, da njegov predlog meri na to, naj se izobražijo na državne troške možje, kateri bi večji bili, kar se tiče trsne uši. Ti naj bi potem z državno podporo imeli potne pouke, kakor to

sedaj on dela po Dolenjskem, če tudi brez vsega dobičkarstva, ker žrtvuje svoj trud in ima svoja predavanja ob nedeljah.

Gospod Rih. Dolenc potem pravi: Slavni zbor! Znano nam je vsem, kako velika škoda nam preti po Phylloxeri. Vlada je v prvi vrsti poklicana paziti, da se ta kuga v naše vinograde ne vgnjezdi. Da more to uspešno storiti po uže izkušenem principu, je potrebno, da ima v kraji, kjer nevarnost preti, kot strokovnjaka moža izvedenca, kateri okoliščine pozna. Ni tedaj treba, da bi vlada izvedence še le poučevati dajala, da bi hodili v okužene kraje, kateremu nasvetu jaz moram prav odločno ugovarjati, kajti to bi imelo le nasledek tak, da ti možje iz okuženih krajev zanesó Phylloxero v do zdaj še neokužene vinograde dolenjske. Mi imamo na Dolenjskem moža strokovnjaka za Phylloxero, in to je gospod Ogulin. On naj bi tedaj 5. do 6krat v letu ogledoval vinograde, kateri so v nevarnosti biti okuženi, zraven pa naj bi poučeval o Phylloxeri duhovnike, učitelje, vinogradnike itd., kateri se zanimajo za to žival. Da bi pa hodili kmetje in drugi iz naših kranjskih vinogradov v okužene vinograde na Štajarsko ali kam drugam v bližini se učiti, temu jaz odločno nasprotujem, kajti gotovo ne bi bil nasledek drug, kakor ta, da bi nezgodo, katere se po trsni uši bojimo, ravno isti možje, katere pošiljamo v okužene kraje, iste spoznavat, zanesli v našo deželo.

Gospod vodja Dolenc stavi potem ta-le predlog: Naj bi slavna vlada gospoda Ogulina toliko časa plačala kot strokovnjaka, dokler ni mrčesa na kranjski zemlji, da dotle sosednje vinograde pregleduje. Poučuje pa naj gosp. strokovnjak na domači zemlji.

Gospod Ogulin na to odgovarja: Jaz se ne strinjam z nazorom gospoda predgovornika vodje Dolenca, da bi zanesli v sosednjo okuženo deželo poslani izvedenci trsno uš v vinograde kranjske. Kaj takošnega se sploh sila poredkoma pripeti. In vrhu tega je kranjska dežela vsakemu odprta, ki prihaja iz sosednje dežele, okužene po Phylloxeri, kajti na meji zaradi tega ni nikakoršne zapórice. Moj namen pa je, da se izvedenci, kateri se gredó učiti v okužene kraje, pošiljajo tjakaj tačas, kedar je imeti najmanj strahú in se lahko pride po razkuževanju v okom nevarnosti, da bi se zló ne zaneslo.

O predlogu se ni moglo glasovati, ker ni bil zbor sklepčen. Gospod družbeni prvosednik je potem ob $\frac{3}{4}$ na 1. naznanil, da zborovanje prestane in da se popoldne ob 5. uri nadaljuje.

Družbeni prvosednik gospod baron Wurzbach prične nadaljevanje zboru in izreče, da mu je žal, da se ne more zborovanje dalje vršiti kot občni zbor, ker za takošnega skupščina ni sklepna. Zatorej bode centralni odbor kot nadaljevanje občnega zboru imel svojo sejo, vendar je drugim gospodom slobodno, da se vdeležujejo debate odbora, kateri bode obravnaval občnemu zboru naznanjene predloge podružnice Novomeške. Navzočen je bil kot zastopnik c. k. deželne vlade gospod c. k. svétnik vladni Avgust pl. Fladung.

Gospod Ogulin nadaljuje svoje dopoldne pričeto poročilo sledeče:

Skušati hočem, da utemeljim predlog zaradi posebnega odseka za sadjerejo in vinstvo, v katerega bi se imeli voliti zastopniki iz Notranjskega in Dolenjskega po vzgledu konjerejskega odseka. Kranjska ima do 1500 oralov vinogradov, toda o umnem vinstvu, izvzemši Slap, skoraj ni besede. Takisto je s sadjerejo, in vendar sadjereja v Kranjski še nikakor ni na oni stopinji, na kateri bi lahko stala. A vinstvo, gospôda moja, žal! da je šlo hitro rakovim potem, namesto naprej.

Nalog predlaganega odseka v središču dežele bi bil,

napirati vse moči, da se povzdigne vinstvo in sadjereja. Ljubezen in požrtvovalnost dosežete marsikaj. Ako ima konjereja svoj odsek, ravno tako uméstno je, da se osnuje odsek za vinstvo in sadjerejo v dežele središču. Podnebje Kranjske je za nasájenje mnogobrojnih žlahnih trsov zeló ugodno, in vendar smo s težka dokopali se do rizlinga. Naša razstava v Novem mestu je kazala, kar se tiče vin, precej dober vspeh, a to je pripisovati okolnosti, ker je razstavna komisija dovoljevala razstavljati le najboljši poslani material.

Sploh pa so dolenjska naša vina izgubila prejšnje sloveče ime. Naši gorniki zasajajo po največ le trsje, od katerega pričakujejo obilo pridelka, samo veleposestniki gojé boljšo Lipniško vrsto. Gospodarjem vinogradov pa se naklada davek brez ozira. O tej stvari je treba ljudstvo podučiti. Posebni ustanovljeni odsek za vinstvo in sadjerejo bode mogel sestaviti posebno spomenico o zboljšavi in jo predložiti na merodajnem mestu. Osnovali se bodo po vinskih krajih odseki, kateri se bodo o tej stvari prej posvetovali.

Vse to bode vzbudilo živahnejše delovanje, katero rodi samo dober sad. Menim, ako se le doseže smoter, potem se ni pogajati o pripomagálih, kako se doseže.

Gospod družbeni prvosednik pravi na to: Nikakor ni dvomiti, da bi kmetijska družba imela več storiti za gojitev sadjereje po deželi, nego li za konjerejo. Razumni kmetjski gospodarji só uže večkrat po pravici trdili, da bi si naš kmet z umno sadjerejo lahko poravnaval davke. A konjerejski odsek se je sklenil po predlogu sl. vlade same, ki ga je poslala občnemu zboru. Predlog gosp. Ogulina meri na to, da bi se preuredila pravila, in v tej meri centralni odbor ne more ukreniti ničesar, storiti mu je móči le nekatere stopinje, da prihodnji občni zbor preuredí pravila v zmislu predloga.

Gospod vladni zastopnik c. kr. vladni svétnik pl. Fladung izjavi, da družbenih pravil §. 27. določuje v odstavku 3. uže poseben odsek „za vrtnarstvo, sadjerejo in zelenjadarstvo, ter za vinstvo“. V ta odsek se tudi lahko pozovejo zastopniki iz Notranjskega, Gorenjskega in Dolenjskega.

Gospod družbeni prvosednik omenja, da gospod predlagalec želi za sadjerejo in vinstvo napravo takošnega odseka, kakoršen je za konjerejo ustanovljen.

Ali ker je konjerejski odsek privoljen, treba za takošen odsek posvetovanja o posebnih pravilih v občnem zboru in potrdila.

Gospod svétnik pl. Fladung pravi: Konjerejski odsek se je ustanovil potem, ko se je bila razpustila deželna komisija za konjerejo in so pozvali se zvedenci.

Gospod družbeni prvosednik omenja, da, ker ima konjerejski odsek svoja trdna določila, je kaj takošnega potrebno tudi za predlagani odsek za sadjerejo in vinstvo. Centralni odbor se more zatorej o pravilih le posvetovati in jih potem predložiti občnemu zboru, da jih sprejme.

(Dal. prih.)

Čebelarjem našim

naznanjam, da imam tudi letos več centov prav lepega in popolnem zanesljivega medú za pitanje ali pitanca na prodaj. Dajem ga, kakor poprejšnja leta, po 30 kr. stari funt, in sicer tako, da ga na kolodvor v Lesce na svoje stroške postavim; škafe, v katerih med pošiljam, računam s pokrovom vred po 50 kr.

Luka Porenta,

župnik in čebelar v Srednji vasi — Bohinj.

posebno to, da se prehaja polagoma od suhe k zeleni krmi. Zeló škodljivo je živino s praznim želodcem na pašo gnati in jo dolgo na paši puščati. Predno gre živina na pašo, položi naj se vselej nekaj suhe krme v jasli. Tudi zelena nakošena krma naj se sprva meša s suho, kajti zelena krma živino rada napihne. Za tako silo je treba pri rokah imeti pripravnih pripomočkov, kakor salmijak, apneno vodo in pa tudi gospodarjem znano cev, katera se živini do požiravnika zasadi, da pline iz trebuha odpravimo.

Gospodarske novice.

* *Druga razstava pitane živine na Dunaji.* Kakor smo v „Novicah“ naznanili, vršila se je druga razstava pitane živine na Dunaji dne 31. marca, 1. in 2. dne aprila; v velikih dvoranah novega trga za pitano živino. Bila je veliko izvrstnejša od lanske in predlanske razstave ter je sijajno pokazala, koliko lepe pitane živine premore naše cesarstvo. Sedaj je lahko vsak prepričan, da imamo doma dovolj klavne živine in dobrega mesa, ne samo za cesarski Dunaj, ampak za vsa večja mesta.

Na razstavi letošnji bilo je 750 goved, 500 ovc in 300 svinj.

Najlepša goveda je razstavil nadvojvoda Albreht, slavni vojskovodja in zmagovalec pri Kustoci. Njegove grajščine v Mošonji, Belem in v Tešni postavile so goveda na ogled, katerim se je vse čudilo. Bilo jih je 70. Med temi 7leten bik Shotornskega plemena, ki je bil najtežja žival. Tehtal je nad 12 meterskih centov (1210 kilo). Čudovito lepe bile so nekatere telice, komaj 3—5 mesecev stare, pa 180—240 kilo težke.

Tudi česki in moravski grajščaki s posestniki cukraren ali fabrik za izdelovanje cukra vred redijo govejo živino angleškega Shotornskega plemena, mešana z domačim ali holandskim plemenom. Tako so vzredili neznano lepo živino, ugodno za pogled, sposobno za pitanje ali debeljenje. Na razstavi so imeli za nadvojvodom Albrehtom najlepša in najbolje spitana goveda.

Planinske dežele so se pa slabše obnesle nego lani. Najjakši bili so še 3½ voli Algajskega plemena, katere je ogerski mesarski trgovec J. Stern v Predarelskem kupil in doma v Budimpešti spital. Iz Štajarskega udeležili so se razstave samo 3 posestniki s 6 voli. Korošci so na dunajsko razstavo poslali 33 goved (lani 25), Tirolci 9 (2), Salcburžani 18 (0). Pincgavškega plemena bilo je mnogo in lepih goved videti. Tudi koroška goveda iz lavantske doline so hvalili.

* *Ministerstvo prepovedalo je izvažati konje, osle in mule iz Bosne in Hercegovine v Serbijo in Črnogoro.*

* *Društvo avstrijskih pomologov (sadjerejcev)* napravi na tržaški razstavi poseben oddelek presušenega pa tudi frišnega sadja. Kdor hoče kaj razstaviti, naj se obrne na načelnika tega oddelka grofa Henrika Attemsa v Gradcu (Lechwald).

Živinozdravniške skušnje.

Metljaji (ovčič) pri ovcah.

Vzrok te jako razširjene bolezni so pijavke, katere se zaredé v ovčjih jetrah, metljajih (*Distomum hepaticum*) imenovani. Pridejo pa v ovco z zelenjavo, posebno na mokrih pašah. Ni še dokazano, po katerih potih pridejo v žolč. Naleze jih žival poleti ali v jeseni in še le spomlad zapusti metljaj jeterne žolčne take, kateri so potem očisteni te pijavke.

Nasledki teh metljajev so splošno vodenično hiranje, zoper katero nimamo pravega pomočka. Brž, ko zapazimo to bolezen, krmimo ovce obilno in dajajmo jim grenka dobra dišeča zdravila, kakor špajko, pelin, trpentinovo in kameneno olje itd.

Z mnogim vspehom se je pa rabilo sledeče:

1 del kolmeža,
1¼ „ železnega vitrijola,
1 „ pelina,
1 „ brinja,
1 „ česna,
¾ „ soli.

Ta zmes se je vsaki ovci 4- do 6krat, a le vsaki tretji dan po 2 dekagr. dajala. Zmešati se pa mora z otrobi. Med pitno vodo se je vlilo nekaj močno stanjšane karbolne kisline.

Vsi ti pomočki pa bolezen le zljajšujejo in ovce pri življenju ohranijo tako dolgo, da pijavke nje trupla ne zapusté. Bolezen je tudi odvisna od množine teh črvov; ne more se pa poznati in ceniti ta množina po zunanjem. Bolje je, izmed črede bolehaajoče poklati, kakor jih s počasnimi negotovimi in dragimi zdravili zdraviti.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Dalje.)

Odbornik Peter Lassnik se izjavi tako-le: Predlog gospoda vodje Dolenca, ki meri na enak smoter, kakor gospod Ogulinov, zdi se mi praktičnejši in laže izvršljiv. Ako se ravnamo po predlogu g. Dolencev, da vsak ud sadjerejskega društva plača kakor v sv. Mohorja družbi po 1 guld. letnine in dobode za to 10 do 20 žlahnih drevesec, približujemo se mnogo bolj zelenemu smotru, kajti vsakdo, ako vé, da ima materijalen dobiček, bode mnogo rajše pristopil sadjerejskemu društvu nego odseku, kateri, vsaj za sedaj, bi mu ne mogel nuditi takošne koristi. Centralni odbor je sploh za povzdigo sadjereje v deželi s premijami itd. itd. storil, kar je mogel, ako se namen vsestranski ni dosegel po želji, obeta predlog gosp. Dolencev gotovo boljši napredek na tem polji. Za tega voljo ga moram predlogu gosp. Ogulina nasproti odločno boljšega imenovanega.

Ko je družbeni prvosednik omenil, da je gospoda Dolenca predlog uže sprejet in je ta se na željo gosp. vladnega zastopnika se še enkrat naznanil, omenja odbornik Brus, da se sme po pravilih odsek sadjerejski pomnožiti z zvedenci. Potem se pa gosp. vodja Dolencev izjavi blizo tako le: Osmeljam se opomniti le nekaj malega o predmetu obravnave. Ako hočemo povzdigniti tako silno zanemarjano sadjerejo v svoji deželi, treba za to odločne pomoči, sicer ne bomo dosegli nikacega vspeha. Ako se moj predlog vresniči in razpošljemo po deželi vsako leto 10 do 20.000 žlahnih sadnih drevesec, ustregli bomo najgotovejše izbranemu si nálogu. Odsek po vzgledu konjerejskega odseka, ki se suče s svojo delavnostjo le okrog svoje osi, o porabi državnih podpor, bode nam malo v korist. Zeló dvojim, bode li odsek po priliki toliko koristi donášal, kakor sadjerejsko društvo, katero sem priporočal jaz, in menim, da ni staviti poleg predloga, kateri se smatra sploh primeren, še družega, čegaver vspehi so vsaj zeló dvomljivi.

Gospod Ivan Luckmann omenja na to: Na opomin gospoda predgovornika, da se delavnost konjerejskega odseka suče zgolj ob kolesi porabe državnih

podpor, mi je odgovoriti, da se ta opomin nikakor ne vjemlje z dejanskimi razmerami. Ta izjava se lahko tako tolmači, kakor bi imel konjerejski odsek na razpolaganje toliko državnih podpor, da ne vé, kako li bi jih primerno v svoj namen obračal. Temu nasproti morem jaz kot prvomestnik konjerejskemu odseku opozoriti, da so državne podpore za povzdigo konjereje od strani odsekove vedno se vpotrebljale po namenu c. k. ministerstva kmetijstva za premovanje plemenskih kónj, a da se delovanje konjerejskega odseka ni omejilo samó na to, temuč da je bil in je vedno delaven, dobivati od c. kr. ministerstva žrebcev noriške krvi za žrebčarske postaje, ker najbolj ustrezajo našim razmeram, in da ima zabeležene konjerejski odsek v tej meri uže precej imena vredne uspehe. To sem želel omenjati v pojasnilo z opomnjo, da vsak napredek v stroki sadjereje in vinstva srčno pozdravljam.

Gospod Dolenc opomni, da je hotel le reči, da se delavnost konjerejskega odseka vendar po največ mora s tem baviti, da skrbi o primerni razdelitvi premij, katere dovoljuje visoko ministerstvo kmetijstva.

Odbornik Murnik: Mislil sem, da nam bode g. Ogulin v svojem 4. predlogu, nasvetovaje poseben odsek za vinstvo in sadjerejo, po vzgledu odseka za konjerejo nasvetoval kaj praktičnejšega, kakor to uže določa §. 27. naših pravil. A tega ni storil, temveč je delokrog odseka uže zajamčenega v §. 27. naših pravil še nekoliko omejil, kajti klicati hoče v odsek le Dolenjce in Notranjce, v tem ko Gorenjce izpusti, kateri sicer vina ne pridelujejo, izvzemši g. Lasnika v Ljubljani, kateri je na svojem posestvu poleg Rožnika uže tudi vino pridelal — pa so jako napredovali v sadjereji. Centralni odbor pa ne pozna v zadevah kmetijstva ne Dolenjskega, ne Notranjskega ali Gorenjskega, nego vso Kranjsko. Vipavsko sadjerejsko društvo bode imelo sicer svoj sedež v Vipavi, a delovalo bode na korist sadjereje za celo kranjsko deželo, imelo bode svoje ude povsod, v Bohinji, kakor v ilirski Bistrici, ali pa v Radečah pri Zidanem mostu. V obče pa o posebnem odseku za vinstvo in sadjerejo centralni odbor ne more določnega sklepati, nego edino le občni zbor.

Gospod družbeni prvosednik pravi: Kar se tiče mene, nikakor ne kanim spuščati se v bistveno rešitev predloga gosp. Ogulina. Predlog gosp. Dolenca o enakem predmetu je uže sprejet. Toda predlog gosp. Ogulina nikakor ne omaje predloga gosp. vodje Dolenca. Oba bode izročil centralni odbor v razsojo sl. c. kr. ministerstvu kmetijstva. Oba predloga se lahko zavržeta, ali pa se sprejme predlog gosp. vodje Dolenca, potem odpade predlog gosp. Ogulina, ali zavžre se predlog gosp. Dolenca, potem pride na vrsto gosp. Ogulinov.

Odbornik Murnik omenja vnovič, da se o predlogu gospoda Ogulina danes ne more nič gotovega skleniti, temveč centralni odbor mora po §. 16. družbinih pravil predlog še le s posebnim poročilom izročiti občnemu zboru. (Dal. prih.)

Zivotopisne črtice.

Anton Alojzij Wolf,
knezoškof ljubljanski.

Spisal Ivan Lavrenčič.

IV.

(Dalje.)

Glazi se v slovenskem prevodu (pisana je nemški) v glavnih točkah tako-le:

„Tako, ko se preselim v večnost, blagovoli naj naznaniti prečestiti stolni kapitelj mojo smrt posrednje po dekanih predragi mi kranjski duhovščini. Pozdravi naj jo in se jej zahvali v mojem imenu za obilo podporo, ki mi jo je neprestano delila v težavni, imenitni službi; prosi naj jo tudi, da blagovoli moliti z vérniki za-me in ohraniti me vedno v dobrem spominu. Truplo položi naj se v stolnici v rakev kapelice žalostne Matere Božje.

Gledé moje zapuščine pa določim v imenu vsemogočnega Očeta, ki edini blagoslavlja dela človeška, sledeče:

1. Izvrševalcem oporoke imenujem c. kr. deželne sodnije svétnika gospoda Janeza Ev. Perko-ta in odvetnika dr. Julija pl. Wurzbach-a. Nadejaje se, da bodeta to službo prevzela, volim vsakemu 2000 gold. in enega triročnih srebrnih miznih svečnikov.

2. Pred ali vsaj kmalu po pogrebu razdeli naj se med siromake mesta ljubljanskega 500 gold., in ravno toliko med uboge mojega rojstnega mesta Idrije.

3. Vsa moja pisma, spise, opazke itd. naj gospoda izvrševalca oporoke z gospodom stolnim proštom in gospodom knezoškofijskim notarjem pregledata, ter izročita uradne stvari knezoškofijskemu uradu, druge osebne, osobito vestne stvari pa naj takoj sežgeta v pričo imenovanih gospodov.

4. Vse škofijstvu lastne stvari, pisma, obligacije ločijo naj se precej od mojega premoženja in izročé naj se v varstvo prečestitemu stolnemu kapiteljnu, da jih oddá potem mojemu nasledniku. Za odškodnino — rabo dotičnih stvari, volim jaz škofijstvu stalno: oltarno podobo zimske kapelice v palači ljubljanski; vse mitre moje in srebrno škofovo palico; srebrno od znotraj pozlačeno kupico, ki služi za posvečevanje krizme na véliki četrtek; dvoročna srebrna oltarna svečnika v kapelici žimski; ter ravno tamkej nahajajoč se srebrn kelih s pateno; potem litografirano sliko mojega prednika Avgustina Gruberja in mojo z oljnatimi barvami tiskano podobo v zlatem okviru; nahaja se v ljubljanski palači, v moji spalnici.

5. Vsled pisem knezoškofov ljubljanskih Ferdinanda grofa Kühnburškega od 1. marcija l. 1703. in Feliksa Žige grofa Schrottenburškega, dolžuje škofijstvo stolnici ljubljanski pogrebne stroške po pokojnem knezoškofu ljubljanskem Tomu Hrenu, za kar jej plačuje vsakdanji škof ljubljanski 136 gold. vsakoletnih obresti po 4%. Da pa neha ta dolg po za škofijo prezasluženem škofu, volim jaz v to svrhu stolnici 3400 gold. ter velim, da se jej izplača glavnica proti pobotnici velečestitega stolnega kapiteljna in cerkvenih starašinov takoj po moji smrti, da jo zamore ona potem naložiti na večji obresti.

6. Da-si je zeló dvomljivo, da bi bila vélika dva stolpna zvonova stolne cerkve sv. Nikolaja last predmestne cerkve sv. Petra v Ljubljani, je vender gotovo, da dobiva predmestna cerkev sv. Petra uže dolgo časa plačilo za pogrebno zvonjenje s téma zvonovoma; zato vzdrževati mora dva cerkvenika, da zvonita veliki zvon in tudi preliti morala bi ju dati, če bi bilo potreba. To čudno razmero poravnati je moja presrčna želja. Zato dogovoré naj se o tej stvari takoj po moji smrti: gospoda izvrševalca oporoke prečestiti stolni kapitelj in cerkveni starašini z oskrbništvom cerkve sv. Petra, in sicer tako, da se odpové predmestna cerkev proti primérni svoti vsem dosedanjim pravicam do imenovanih dveh zvonov. Dotična svota izplača naj se predmestni župnijski cerkvi iz moje zapuščine. *)

7. Razven tega volim stolni cerkvi dve turški preprogi in 3000 gold. za napravo cerkvene obleke.

*) Dogovorili so se, da se ne motimo, za 3000 gold.

rekli, da bi taka zavarovalnica morala jako velika biti, da bi se raztezati morala čez vse dežele našega cesarstva, ker bi torej blagor velikega dela celega prebivalstva ozko zvezan bil z zavarovalnico. Očividno je, da je le mogoče, eno tako društvo ustanoviti, za dve ali več ne bilo bi prostora. Ona bi vsak družega ovirala v svojem delovanju. Konkurenca, ki je pri zavarovalnicah sploh malo blagodejna, imela bi tu celó slabe nasledke.

Ker bi se tako društvo dalo le s pripomočjo vlade ustanoviti, ker bi mu bila vlada vedno močna zaslomba, katera bi mu obstanek zagotovila, ker bi na dalje treba bilo vednega državnega nadzorstva, in ker se je treba ozirati še na druge točke, katere bodemo navedli pozneje, zdí se nam najbolje, da bi država sama ustanovila zavarovalnico. Ta misel je tem bolj umestna, ker je država uže v resnici v nekaterih slučajih prevzela odškodovanje posestnika.

Važno je tudi vprašanje: ali bi bilo dobro, da bi se posestniki živine silili, da se zavarujejo zoper kužne bolezni?

Sila je opravičena, če se je bati, da bi ljudstvo dobrote zavarovanja ne spoznalo, če bi se potrebni zavodi brez sile ne dali organizirati. Na Nemškem so bili vsi posestniki prisiljeni, da so svoja poslopja zavarovati dali proti ognju; sila je imela le dobre nasledke. Tudi pri zavarovanju živine se moramo bati, da bi kmetje ne prevideli koristi zavarovanja, da bi se krog zavarovanih le polagoma razširjal; nadalje moramo premisliti, da po kugi ponesrečen kmet škoduje svoji občini, in zato moramo za dobro spoznati, da bi se vsakemu posestniku naložila dolžnost, svojo živino zavarovati zoper kužne bolezni.

Mi smo toraj teh misli. Za zavarovanje živine zoper nekužne bolezni so najpripravnejše male občinske ali okrajne zavarovalnice s prostovoljnim zavarovanjem.

Zavarovanje zoper kužne bolezni naj pa prevzame država sama in vsak gospodar bi se moral prisiliti, da svojo živino zoper take bolezni zavaruje.

Gospodarske novice.

Kako bi se pregnale poljske miši.

Posebno v zadnjih letih skušalo se je uže mnogo, kako bi se zatrla polju jako škodljiva miš, ali pravega sredstva zoper miši še vendar do sedaj nimamo. Kaj si pa v sedanjem času ljudje zmislijo, nam kaže sledeče: Učenjak dr. Josef pravi, da bi se miši na ta način lahko popolnem uničile, ako bi se umetno napravila med miši kaka huda, kužna in nalezljiva bolezen. Da se bolezni lahko prenašajo, to je vsakemu znano, toraj ni nemogoče, da bi se nemškemu doktorju ne posrečilo med miši spraviti kugo.

Gospodarske izkušnje.

Kako se polži pokončajo.

Polži so, kakor je sploh znano, zeló škodljivi kuhinjskim vrtom. Mlade, nežne rastline jim posebno ugaajo in večkrat nam polži nove nasade popolnoma pokončajo. Pogosto se sliši, da so gosi in kuretina, kateri polže s strastjo požirajo, izvrsten pomoček zoper to nadlogo, ne pové se pa, koliko perutnina sama v vrtu škode napravi z razkopavanjem in brskanjem. Ravno zaradi tega se bo vsak gospodar dvakrat prej premislil, preden bo perutnino med nasajeno in vsejano salato spustil z namenom, da bi polže pokončala. — Izvrsten pomoček zoper polže je ugašeno apno, katero naj

se za to rabo po sledečem načinu pripravlja: Neugašenemu apnu naj se počasi samo toliko vode prilije, kolikor je apno posrkati zamore. Kmalu se vzdiguje iz apna voden sopar in apno samo v moko razpade. Ta moka naj se dene v steklenice in naj se dobro zamaši. Če hočemo polže pokončati, vzemimo dve perišči te moke in jo dajmo v meh, katerega rabimo za žvepljanje trt, in razpršimo to moko po prostoru, kjer hočemo polže pokončati. Moka se vleže na rastline. Vsak polž, katerega le en prah te razjedljive snovi zadene, pogine kmalu; rastlinam pa to prav nič ne škoduje.

Naprašenje z apnom je pa najvspešnejše pred solničnim vshodom ali pa po solničnem zahodu, ker takrat polži iz zemlje prilezejo. Pokončajo se pa s tem tudi gosenice, črvi in sploh živalice s slizavo kožo.

Poziv gospodom županom.

Ker se iz več krajev čujejo poročila, da je letos mnogo kebrov, torej podpisani odbor c. k. družbe kmetijske opominja gospode župane, naj skrbijo, da se povsod deželna postava od 17. junija 1870. leta zaradi pokončevanja mrčesov natanko spolnuje, tudi gospode župnike in učitelje ljudskih šol prosimo, naj šolski mladini priporočajo nujno nabiranje in pokončevanje vsake baže škodljivih mrčesov, to je, kebrov, gosenic, belih metuljev in ogrcev, ter se potrudijo prepričati, kdo je res marljivo in koliko mrčesov pokončal in to naj natanko s spričalom potrjeno družbi kmetijski naznajo, ki bode radostno iz še ostale subvencije (kakih 60 gold.) take pridne šolarje in pokončevalce obdarovala.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe

dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Dalje.)

Gosp. svétnik pl. Fladung pravi: Dokler pravil odsekovih v pravi obliki ne potrdi občni zbor, naj gospodje ne pričakujejo ničesar, kajti za odsek, ki se ima ustanoviti, v tem slučaju ni upati podpore sl. vlade. Poleg tega sl. državno zastopstvo zeló pristrizna podpore, in ako bi za eden namen sadjerejskemu društvu dovolilo kak podporo, potem bi odsek za sadjerejo in vinstvo, kateri se hoče ustanoviti, ne smel upati nikake podpore.

Gospod centralni odbornik Witschel se izjavi tako-le: Sadjerejsko društvo želi podpore samo štiri leta. Saj se lahko pri namerjani ustanovitvi odseka izpusti sadjereja, ter se ustanovi odsek le za vinstvo.

Gospod Ogulin preuredi svoj predlog v tem, naj se ustanovi le poseben odsek za vinstvo.

Gospod družbeni prvosednik na to izjavi, da bode centralni odbor prenarejeni predlog gosp. Ogulina naznanil sl. c. k. ministerstvu kmetijstva.

Gospod Ogulin utemeljuje predlog, ki se tiče naprave kmetijske šole ali vsaj kacega vinograda za poskušnje na Dolenjskem. Potreba, da se napravi kmetijska šola za Kranjsko, se je uže večkrat povdarjala pri občnih zborih sl. kmetijske družbe, ter se silno zahtevala takošna šola. Moj današnji predlog ne meri na to, da bi se kupilo tako veliko svetá, kakor ga ima posestvo Grm, kar se je nekdej želelo, temveč kakošno manjše posestvo z 20 do 30 orali njiv in vinogradov. Tako posestvo bi zaželenemu namenu, ako ne po vsem vsaj po velicem vstrezalo.

Kmetijska šola, katero priporočam, bi imela težiti najprej za smotrom, kmetovalcu, gorniku itd. dajati mikalen vzgled, da vidi praktično, ako tudi v manjši meri izvršeno, kar je čul ali bral. Potnemu učitelju v raznih oddelkih kmetijstva se res med našim ukaželnim kmetiskim ljudstvom ne manjka poslušalcev, toda vspeh je le majhen, ako kmetovalec ne vidi, kako se praktično izvaja, kar se njemu priporoča.

Mi kmetovalci po Dolenjskem bi bili zadovoljni z malim vzglednim gospodarstvom in vrtom za poskušnje, a brezuvetno so za to potrebni učitelji, in potni učitelj, katerega upamo dobiti, bi bil lahko tudi prav predstojnik šoli, ki bi se imela napraviti na vzglednem gospodarstvu in v vinogradu za poskušnje.

Njega ekscelencija gospod minister kmetijstva Falkenhayn je nedavno dejal, da gre kmetijstvo rakovim potem; stvarimo zatorej svojemu kmetijstvu tla, da mu bode mogoče napredovati, in to je edini kmetijski šoi dano storiti, ako tudi le v malem. V tem obziru kličem Vam kakor drugi Katon: Ceterum autem censeo! in prosim, da moj predlog na merodajnem mestu kar najtoplejše moči priporočate.

Gospod družbeni prvosednik prosi gospoda predlagalca, naj razloge, podpirajoče njegov predlog, izroči centralnemu odboru, kateri bode gotovo predmet na pravem mestu najtoplejše priporočal. A malo upanja je, da bi se ta izvrstni predlog vresničil.

Deželnemu zboru kranjskemu naprava kmetijske šole ni bila po volji, kajti šest let uže prosimo, vendar dobili nismo ničesar. Kaj malenkostnega stvariti v tem obziru se ne zdi truda vredno, kaj primerne veljaj drag denar.

Odbornik gospod Murnik bere iz dopisa metliške podružnice to-le: „Slavni centralni odbor! Vsled častitega dopisa od 26. oktobra 1881. l. štev. 880 ima podpisani odbor tukajšnje podružnice čast, slavnemu centralnemu odboru naznaniti, da je gosp. Anton Ogulina pooblastil, v njenem imenu predložene točke novomeške podružnice podpirati, posebno pa zaradi dolenjske železnice se živahno in čitavo potegniti“.

Kar družega piše metliška podružnica, se vjema s predlogom gosp. Ogulina.

Kar se tiče dolenjske železnice, ni dvomiti, da zidanje iste vsakateri Kranjec in ud kmetijske družbe želi. Kakor so o tej stvari uže sl. deželni zbor, deželni odbor, trgovinska in obrtna zbornica in druga zastopstva prošnje vložili pri visocem ministerstvu in državnem zboru, bode gotovo tudi središki odbor kmetijske družbe živo priporočal izpeljavo železnice.

Gospod Ogulin poroča dalje: Kmetijsko podružnično društvo v Novomestu je dalje stavilo tudi predlog o prošnji primerne podpore sl. c. kr. ministerstvu kmetijstva, da bi se mogli poslati zastopniki k napovedanemu vinorejskemu shodu v Bolzanu. Da utemeljim svoj predlog, ni treba mnogo besed. Prvič je sedaj zelo važno, da se vdeležimo shoda in dobodemo svojim kranjskim vinom zopet veljavo in nekdanje izvrstno ime. Drugič pa se bode tam na drobno razlagalo o Phylloxeri in velike važnosti bi bilo, da je kakošen izvedenec navzočen pri zanimivih obravnavanjih, ki jih bodo imeli skoraj sami strokovnjaki.

Ker nimata ni centralni odbor, ni podružnično društvo novcev na razpolaganje, da bi dovolila izvedencem potrebno novčno podporo, meri moj predlog na to, da se prosi sl. c. k. ministerstvo kmetijstva, naj dovoli ono podporo in izvršitev tega predloga.

Gospod družbeni prvosednik vpraša, koliko podpore bi bilo treba, in gospod vladini zastopnik, kdaj bo ta shod. Ko gosp. Ogulin odgovori, da bode shod

l. 1882. in da bi bilo treba 100 gold. podpore, objavi družbeni prvosednik, da bode središki odbor za to stvar potrebne stopinje storil. (Dal. prih.)

Zivotopisne črtice.

Anton Alojzij Wolf,

knezoškof ljubljanski.

Spisal Ivan Lavrenčič.

IV.

(Konec.)

Oglejmo si še nekoliko Antona Alojzija kot človeka, njega postavu, značaj, privatno vsakdanje življenje. Milostljivi gosp. stolni prošt Josip Zupan in nekatere druge velečestite osebe, ki so imele srečo osebno poznati ga in ž njim občevati, opisujejo nam ga tako:

Bil je Anton Alojzij zelo lepe srednje-velike še precej debele postave. Čelo bilo mu je visoko, obličje polno bolj okroglo kot podolgasto in barve belo-rudečkaste; lasje imel je bele in oko vedno bistro in oestro, ki je razodevalo na prvi pogled bistrournega in veljavnega moža.

Za vladiko bil je ustvarjen — tako izrazil se o njem slavnoznani naravoslovec Hladnik, rojen tudi Idričan. Bil je poln resnobe, dosleden, značaja trdnega, strog, natančen in zelo varčen; tako varčnega veljaka — pravi velečestiti gospod kanonik dr. Gogala — težko, da bi bili imeli kedaj Slovenci — odtod toliko imetja; imeti je hotel za vsako najmanjšo stvarico račun, in ker ni zamogel sam na vse paziti, imel je svojega pomočnika, umršega računskega svetovalca Bezani-a; a tudi ta pomotil se je le enkrat v nekem računu za 6 starih krajcarjev, in knez ni prej miroval, dokler ni dotični po dolgem preiskovanji popravil pomote.

Bil je pa zaupljiv in prijazen osobito na Goričanah kot župnik; sprejel je slehnega prijazno, ne le gospoda, temveč tudi kmeta in še celo berača. V Ljubljani pa obnašal se je kot knez in škof. Postava njegova, obnaša in občevanje z vsemi duhovnimi in svetnimi, bilo je vedno spodobno možko, dostojno; vcepilo je spoštovanje vsakateremu do njega; z nekakim strahom približevali so se mu duhovniki in tudi svetni uradniki; nihče ni si upal mu v obližje, temveč stal je pri sobnih vratih, med tem ko je knez možato korakal po sobi, govoré ž njim; ako je pa v sobo stopil, paziti je moral, da je bil vsaj pet korakov od njega ločen. Še celo stolni prošt ni se mu približeval z mirnim srcem, to svedočijo besede, ki jih je izjavil pri njegovi smrtni postelji neumrljivi general-vikar in prošt Anton Kos prosti sedanjemu stolnemu proštu mil. gospodu Josipu Zupanu: „Ich war unter ihm Notar der Consistorialkanzlei, dann Dechant in Idria und Krainburg, jetzt Domprobst und General-Vikar, und nie bin ich ohne „tremo“ zu ihm gekommen“, to je: Bil sem za časa njegovega vladikovanja notar knezoškofijske pisarne, potem dekan v Idriji in Kranji, sedaj stolni prošt in general-vikar in nikedar nisem prišel k njemu, da bi se mi ne bilo treslo srcè strahú.

Jako zanimiv in prijazen bil je v družbi, osobito na deželi pri obedih, kedar je birmoval; vedel je tú veliko povedati o starih časih, o francoski vladi, o škofu Antonu Kavčiči; pogovarjal se je tú z mladimi duhovniki kot oče s svojimi sinovi, a sè starimi kot sè svojimi brati. Zato ni se čuditi, da si je pridobil v

čice itd. Posebno prva vrsta zori prav zgodaj, in navadno je uže takrat, kedar se s košnjo pričinja, več kakor na pol zrela. Toliko dozorjena trava pa ni samo malotečna, ona postane tudi kaj lahko rožičkasta, in jaz sem resnično v enem slučaju nič manj nego 110 rožičkov na enem samem stebelu seštel.

Klopčica pokaže tudi večkrat rožičke, ona ni sicer tako zgodnja, kakor lisičji rep, pa vendar zgodnejša kakor velika večina drugih trav. Vsled tega je tudi klopčica ob času navadne košnje, ako tudi ne prezorjena, pa vendar uže trda, in prav lahko je mogoče, da se na nji rožički nahajajo. Da se pa ne zarodé rožički na teh izvrstnih, zgodnjih rastlinah, zabranimo lahko s tem, da take senožeti v pomladi, kedar so iste rastline v cvetji, z ovcami ali tudi z govedo popasemo. Popasene rastline se v rašči toliko zadržé, da pozneje z drugimi vred dozoré; to pa zboljšuje senó, ter zabranjuje zarejo rožičkov. Pasti se pa ne sme predolgo, k večjemu do 20. aprila in ne premočno, ker v nasprotnem slučaju se tudi ostale sorte trav v rašči zadržé.

Kar se sneti tiče, veleva previdnost, da se pleve snetljave pšenice nikdar kravam ne pokladajo; pazi naj se posebno na pokladanje zelene krme. Na listji, posebno pa na steblih in klasju zelene turšice nahajamo mnogokrat neke bule, katere nastajajo vsled neke snetne glivice. Te bule so lahko prav majhne, kakor grah drobne, pa tudi lahko kakor otročja glava debele, od začetka bele, pozneje rudečkaste, konečno črno sive. V vseh štadijah razvijanja so te bule brejim kravam kaj škodljive, kar so direktne skušnje do dobrega dokazale; vsled tega naj se vedno, kedar se kravam zelena turšica poklada, vse bule, kar se dá, pazljivo odstranijo, kar velja od vsake domače sorte, in ne manj od ameriške zobate, ali od tako zvanega konjskega zoba.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Kmetijska podružnica Vipavska* imela bode dne 19. ob 3. uri popoldne v gostilni gosp. K. Dolenca v Vipavi občni zbor, h kateremu zaradi važnih zadev, o katerih se bode razpravljalo, predstojništvo vse podružnične p. n. ude najuljudneje povabi.

* *Kmetijska podružnica v Jesenicah* ima 18. t. m. svoj občni zbor. Na dnevnem redu je volitev novega predsednika in odbora.

* *Važno za sadjerejce!* Zoper mrčese, ki poškodujejo sadna drevesa, priporoča se nam tako zvani „Pichlerjev lim“ zoper mrčese. Rabi se ta lim tako, da se debla obvežejo z 10 do 12 centimetrov širokim papirjem, kateri se potem s tem limom namaže. Gosenice in mravlje obtičé na tem limu. Vsakih 14 dni mora se papir zopet namazati. Za 30 dreves zadostuje pol kilograma tega lima, ki stane 75 kr. ter se dobi pod naslovom: „L. Pichler, Obstgartenbesitzer in Unterlab Nr. 1 bei Retz“

Obrtniška novica.

* *Bohinjska ruda imenovana „Bauxit“*, katero so na Rudnici kopali, nehala se je iz Bohinja izvažati. Bohinjska dolina zgubi s tem mnogo zaslužka. Ta ruda se je izvažala na Nemško, kjer so iz nje izdelovali kovino „Aluminium“, galún in druge aluminijske soli. Kovina „Aluminium“ znana je uže iz časov Napoleona I. Ker je namreč ta kovina trikrat loža, kakor železo ter ima zraven tega vse lastnosti železa, nameraval je uže Napoleon izdelovati za svoje vojake iz te

kovine orožje. Pričeli so uže takrat delati to kovino iz rude, ki se imenuje „Kriolit“, ker Bannit a še poznali niso. Žalibog je izdelovanje te kovine tako drago, da je „Aluminium“ mogoče le rabiti za lepotinske stvari.

Rudo „Bauxit“ so prej poznali samo na Francoskem in Irskem, še le okoli petdesetega leta našli so jo na Bohinjskem, katero so nemški mineralogi „Wocheinit“ krstili. Sedaj se koplje ta ruda na Doljne-Avstrijskem in tudi v drugih krajih; zatoorej dobijo nemške tovarne lahko iz bližnjih krajev dosti te rude in si prevažanje iz Kranjskega, ki mnogo stane, prihranijo. Škoda bi bilo za Bohinjsko dolino, ako bi se ta ruda več ne uporabljevala. Opozorujemo obrtnike, katerim ne primanjkuje niti inteligence niti denarja, da se iz te rude lahko napravi tudi opeka, ki zdrži največo vročino (feuerfeste Ziegel) in pa Šmirgel. Taka opeka se posebno lahko in dobro prodajo.

Tudi v Polščici blizo Kroke nahaja se ta ruda; koplje jo tam gospod K. Pibrovec

E. K.

Občni zbor kranjske kmetijske družbe dne 23. novembra 1881.

Poročila in predlogi podružnic ali posameznih družbenih udov po §. 19. pravil.

(Dalje in konec.)

Gospod Ogulin izreče, da je v imenu podružnice v Novem mestu (Rudolfovem) stavil tudi predlog, naj se poučni črtež slapenske sadjerejske in vinstvene šole dopolni s tem, da se v tej šoli teoretično in praktično uči metoda, kako se vinogradi z namešanim trsjem z malo škodo ali tudi brez škode navadnemu pridelku dadó presaditi v čisto trsje.

Gospod vodja Dolenc odgovori, da to, kar g. predgovornik želi, se v slapenski šoli uže leta vrši. On ne more družega reči, kot: cepite trte in jih pogróbajte, pa boste dospeli do boljšega.

Odbornik Murnik izreče željo, naj bi g. Ogulin o razstavi novomeški in o predlogu zastran vrboreje nekoliko obširneje poročal, ker je posebno predlog dotikajoč se vrboreje jako zanimljiv in važen.

Gosp. Ogulin na to poroča: Jaz sem hotel kratko govoriti, ker se je to poprej povdarjalo. Kmetijska podružnica v Novomestu je ukrenila, da napravi kmetijsko razstavo za okraj novomeški, krški in črnomaljski. Kar se tiče vin, je bil vspeh zeló dober, kajti 49 razstavljavcev je poslalo 53 vrst vina, katerih se je stavilo 18 v prvi razred, 36 v drugi, ostala razstavljena vina so prejela ničlo. Poudarjati mi je, da so razsojevalci sila strogo postopali, kar se ni godilo v vsaki vinnorejski razstavi, kar jaz iz lastnega opazovanja vem, kajti premovala so se uže marsikje vina, katerim je šla ničla. Obžalovati je le to, da naša razstava med velikoposesniki ni bila samo brez pospeševalcev, ampak štirje velikoposessniki nas niso ne le podpirali, temveč naravnost zavérali. Ti štirje gospodje so naravnost odpovedali se udeležitvi pri razstavi, kajti po njih mislih in besedah se je hotela s tem napraviti národna demonstracija, ne razstava, opomnja, meni nasproti prav nepotrebna, kajti jaz ne poznam ni modre, ni rudeče bôje, nego zgolj kmetijske interese in njih pospeševanje.

Kar se tiče delavnosti odbora za obrambo proti Phylloxeri, sem, podpirajoč svoj predlog o izobraženju mnogih izvedencev o Phylloxeri za Dolenjsko, narisal jo uže zeló obširno. Naznanil sem, da odbor napravi potne pouke in da je v vednem občilu z omikanimi.

Odbor bode tudi še dalje na šole, po krajih, kjer pretí ta nesreča, zlasti na nedeljske šole obračal svojo pozornost, da jim pošilja voditelj opazovalne postaje v Brežicah, gospod Julij Hansel, preparatov in da dobivajo od odbora lúp. Lansko leto sem jaz sè svojimi potnimi pouki izpolnil svojo dolžnost, bodoče leto bodem jim razširil krog in jih pomnožil.

Gospod družbeni prvosednik na to pravi: Centralni odbor Vam izreka za Vaše odlično delovanje pri razstavi v Novem mestu kakor tudi za Vaš neprestani trud o Phylloxeri najsrčnejšo zahvalo. (Pohvala.)

Gospod Ogulin prihaja do poslednjega predloga podružnice novomeške, da bi se namreč zasajale razne primerne vrste vrb za plesti jerbáse in bi se poučevali ljudje, kako jih plesti. Ko delata Ribničan in Kočevar pozimi v gozdi, ter si pripravljata les za svoje izdelke in tako služita lepe novce, ne pozna mnogo Dolenjcev tega dela, ako tudi bi si s pletenjem raznih izdelkov iz prôtja, po katerih se zeló poprašuje, lahko kaj prislužili. Tú velja zatorej le poučiti kmetovalce, naj obilo zasajajo béko in uralsko vrbo, da je bode dovelj za domači obrt, in potem je silno potrebno, da se pošljejo kmetškemu ljudstvu učitelji, kateri ga poučé v tej novi stroki obrtstva, ter mu dopovedó, kako lepa vsotica se lahko zasluži pozimi. In za to je treba podpore.

Gospod vodja Dolenec se po vsem strinja z mislimi gospoda predgovornika, da je potrebno, vzpodbujati Dolenjca v omenjeni méri.

Ko sem hodil kot potni učitelj po Dolenjskem, nisem na blizu 1000 oralov vinogradov videl nikake vrbe, trsje privezujejo tam z brezovimi šibinami. A kjer sem zapazil na Dolenjskem vrbo, bila je slaba. Dolenjci namreč nimajo nikacega pojma, kako umejo Vipavci ravnati z vrbo. Iz šibec tistih šestih vrst vrb, katere imajo na razpolaganje, umó Vipavci prav naglo spletati gnojne koše, kakoršnih ni najti drugé. Ali Vipavci trebijo vrbo tudi v zimi in učenci slapenski se vedno jezé, kedar ni družega opraviti, in se jim ukaže: „béke snažit!“ S prva tega ne morejo umeti, ali pozneje so zeló hvaležni, ako z dobro šibo hitro privežejo trs.

Gospod družbeni prvosednik omenja, da posnemlje iz razprav gospodov govornikov o tej stvari, da bi bilo namenu primerno, izprositi od sl. ministerstva podporo v ta namen, da se sestavi primeren návod o ravnanji z békami in se razširi med kmetškim ljudstvom.

Gospod Ogulin trdi, kar se tiče ravnanja z békami po Dolenjskem, ni ravno tako slabo, kakor se je trdilo, le ker je večja množina, se premalo izbira v vrstah.

Odbornik Murnik izjavlja, da se predlog podružnice v Novem mestu mora toplo pozdraviti. Uže pred daljšim obrnilo se je ministerstvo kmetijstva na družbo zaradi uvedanja pletenja in vrboreje. Centralni odbor je vstregel s poročilom, v katerem je gorko priporočal to stroko obrtnije. Tudi sl. deželni zbor se je poprijel te stvari in sl. vlada je njegove namene podpirala. Trgovinsko ministerstvo pa je vprašalo trgovinske zbornice, kako bi se hišna obrtnija s pletenjem pospešila.

Odgovori so šli sem in tje in obljubilo se je, da bode prišel ministerstva poslanec na Kranjsko, da pregleda stvar. Tedaj o tej zadevi ni treba več nobenih dokazov, da je koristna, in centralni odbor bode z veseljem ponovil svojo prošnjo pri sl. ministerstvu.

Gospod družbeni prvosednik izreka, da bo centralni odbor zatorej z veseljem o tej stvari storil stopinje pri sl. vladi in tako ustregel željam gospoda predlagalca.

Odbornik Murnik omenja, da pride še na vrsto predlog uda gospoda vodje meščanske šole v Krškem

Lapajmeta. Ta se glasi: „Slavni odbor! Z ozirom na to, da se na Kranjskem toliko koristne kmetške posojilnice s proste roke tako težko in silno polagoma snujejo, želel bi podpisani ud sl. c. k. kmetijske družbe, da bi občni zbor (odbor) morda razpravljal vprašanje o posojilnicah in zlasti to poudarjal, ali ne bi bilo mogoče, okrajne posojilnice za vsaki politiški ali sodnijski okraj na Kranjskem po postavnem potu v življenje obuditi, kakor je to česki deželni odbor za ondotne kraje zaključil.

Odbornik Murnik omenja, da posojilnice ali založnice (Vorschusskassen) stojijo zdaj na dnevnem redu in skuša se z ustanovitvijo pomagati čedalje bolj ubožanemu kmetu. Kakor poroča „Wiener Landwirtschaftliche Zeitung“, je tudi deželni zbor v Pragi to zadevo obravnaval. Tudi centralni odbor bode to važno stvar odmah vzel v pretres.

Gospod Ogulin omenja, da je novi kataster sestavljen tako vihravo, da je zeló potrebno, pregledati ga na novo. Gospodarji se trpinčijo z eksekucijami za davke o predmetih, kateri niso njih in ki jih nimajo. Skrajni čas bi zatorej bil, da se kataster pregleda in spravi v soglasje s starimi zemljiškimi knjigami, da plačujejo davek oni, katerim je to res dolžnost.

Gospod vladni svétnik pl. Fladung izreka na to, da se to zlob najprej odstrani, ako se obrne do kompetentne gosposke, to je, do c. k. finančnega vodstva, katero jih more in jih bode rešilo kratkim potem.

Centralni odbornik gospod Makso pl. Wurzbach pa pravi, da plačujejo davke, silijo se ljudje, ki časih res nimajo nikacega posestva v dotičnih občinah. Meni so se pripetili trije takošni slučajji, a jaz sem si lahko pomagal, ker sem sam vložil reklamacijo. Kmetovalcu je to mnogo teže in draže, ker mora za to največkrat iskati pomoči pri odvetnikih, kar vedno prizadeva ne majhnih stroškov.

Gospod družbeni prvosednik izjavlja na to, da bode gosp. zastopnik sl. deželne vlade vzel predlog g. Ogulina na znanje. S tem je bila rešena vrsta obravnav. Predsednik se še zahvaljuje za vztrajno udeležbo pri posvetovanji in sklene zborovanje ob $\frac{3}{4}$ na 8. zvečer.

O tržaški razstavi.

Za tržaško razstavo postavljeni odbor je izdal določbe o razstavi nekaterih kmetijskih stvari in pridelkov, iz katerih posnamemo ob kratkem to, kar je posebno za bralce „Novic“ mikavnega. Za danes podamo le nekaj o določbah zadevajočih razstavo raznih živali.

Živali se bodo razstavljale v dveh dôbah meseca septembra, dnevi pa se bodo še le pozneje odločili in naznanili. V prvi dobi se bodo razstavljali konji in psi, v drugi goveja živina, ovce, prešiči in druge živali. Zadnja dva dneva vsake dobe bo somenj za prodajo razstavljenih živali.

V razstavo se bodo jemale le take živali, ki kažejo zboljšanje plemena in dobre živinoreje.

Kdor hoče kako žival razstaviti, naj se najdalje do 1. junija t. l. oglasi pri upravnem odboru v Trstu, v oglasilu pa naj pové, koliko repov misli razstaviti. Razstavljena živina se ves čas oskrbuje na stroške razstavljavca; odbor pa po njegovi prošnji krmo preskrbuje po tržni ceni.

Vsak razstavljavec mora izkazati se s spričalom svojega županstva, da je razstavljeno žival sam izredil ali da je vsaj leto dni njegova; le o bikih je zadosti, če ga ima gospodar pol leta. Razstavljene živali mo-